

Youth Reach

POTI V DRUŽBO: VKLJUČEVANJE MLADIH -
VKLJUČUJOČ IN TRANSFORMATIVNI
OKVIR ZA VSE

Mostovi do skupnih rešitev

Sodelovalni pristop pri reševanju izzivov terenskega dela s
ciljnimi skupinami

Vodnik po metodologiji

Cofinancé par
l'Union européenne

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

BOB
ZAVOD ZA IZOBRAŽEVANJE
IN KULTURNE DEJAVNOSTI

KOLOFON

Naslov slovenske izdaje: Mostovi do skupnih rešitev. Sodelovalni pristop pri reševanju izzivov terenskega dela s ciljnimi skupinami. Vodnik po metodologiji.

Uredniki slovenske izdaje: mag. Andreja Dobrovoljc (Andragoški center Slovenije), Barbara Babič, (Zavod BOB), Sara Rodman (Zavod BOB), Tanja Povšič (ZPMS)

Besedilo ni lektorsko pregledano.

Oblikovanje: Leris, Francija

Vrsta publikacije: Elektronsko gradivo, .pdf

Založnik: Andragoški center Slovenije

Izdano: Ljubljana, januar 2024

Dostopno na: <https://www.acs.si/digitalna-bralnica/mostovi-do-skupnih-resitev/>

Naslov izvirnika: Bridges for solutions. Cooperative approach for solving the outreach challenges of target groups. Methodological Guide.

Urednici izvirnika: Špelca Budal, Virginie Poujol

Založnik izvirne izdaje: Leris, Francija

Izdaja izvirnika: Montpellier, november 2023

- Gradivo je nastalo v okviru Erasmus+ projekta *YouthReach. Inclusive and transformative frameworks for all*, financiranega s strani Evropske komisije v letih 2021–2024.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani

COBISS.SI-ID 183210755

ISBN 978-961-7116-56-4 (PDF)

This work is licensed under Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

AVTORJI

Špelca BUDAL, Virginie POUJOL (Laboratory of Studies and Research on Social Intervention – LERIS (FR), www.leris.org)

Angelina SÁNCHEZ MARTÍ (Universitat Autònoma de Barcelona – UAB (ES), www.uab.es)

Andreja DOBROVOLJC (Andragoški center Slovenije – ACS (SI), www.acs.si)

Barbara BABIČ, Sara RODMAN (Zavod BOB, zavod za izobraževanje in kulturne dejavnosti (SI), www.zavod-bob.si)

Tanja POVŠIČ (Mestna zveza prijateljev mladine Ljubljana (SI), www.mzpm-ljubljana.si)

Gordana BERC, Marijana MAJDAK (Univerza v Zagrebu, Pravna fakulteta, oddelek za socialno delo (HR) www.unizg.hr)

Ana Maria MUNJAKOVIĆ (Aktivni građani, Zagreb (HR), <https://aktivnigradani.hr/>)

Tadeja KODELE, Klavdija KUSTEC (Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo (SI), <https://www.fsd.uni-lj.si/>)

Valeria FERRARINI, Giovanni BURSI (Aretes società Cooperativa, Raziskovalni laboratorij (IT) www.aret.es.it)

KAZALO

Uvod.....	4
Predstavitve projekta in filozofskega pristopa.....	4
Komu je ta vodnik namenjen?.....	6
Namen vodnika je	7
1. KORAK: Določitev ciljne skupine ter opredelitev vrzeli in akterjev.....	12
2. KORAK: Terensko delo z namenom preverjanja ugotovljenih vrzeli s pomočjo mladih ter aktivacija deležnikov in odločevalcev.....	15
3. KORAK: Razumevanje in analiza	18
4. KORAK: Posredovanje, sodelovanje in oblikovanje	20
5. KORAK: Izvajanje, opazovanje in širitev	23
Podroben prikaz petih korakov v vsaki državi	25
V Franciji.....	25
V Sloveniji.....	27
Na Hrvaškem	29
V Italiji	31
V Španiji.....	32
Orodja	34
1. KORAK: Določitev ciljne skupine ter opredelitev vrzeli in akterjev.....	34
Mini zgodbe (skupno prebiranje situacij)	34
Zemljevid ozemlja	35
Orodje za popis akterjev	35
2. KORAK: Terensko delo z namenom preverjanja ugotovljenih vrzeli s pomočjo mladih ter aktivacija deležnikov in odločevalcev	36
Sanje in bes.....	36
WWWHHW	37
Delavnica 1: Oblikovanje strategije aktivacije deležnikov in odločevalcev	38
3. KORAK: Razumevanje in analiza	40
Delavnica 2: Začnimo	41
Analiza in premislek o neprijetnih situacijah	42
KORAK 4: Posredovanje, sodelovanje in oblikovanje	43
Orodje za posredovanje za spodbujanje upoštevanja različnih institucionalnih ali družbenih kultur: posrednik, prevajalec.....	43
Balon na vroč zrak.....	44
Oblikovanje orodja za ukrepanje	45
Napišite pogodbo o sodelovanju	45
KORAK 5: Izvajanje, opazovanje in širitev	46
Šest klobukov razmišljanja	46
Zbirno poročilo	47
Akcijski načrt za objavo rezultatov.....	47

Uvod

Predstavitev projekta in filozofskega pristopa

Ta metodologija je bila razvita v okviru evropskega projekta Erasmus+ **Terensko delo z mladimi – vključujoči in transformativni okvir za vse** (YouthReach¹: Outreach – Inclusive and Transformative Framework for All). Cilj projekta je bil izboljšati usklajenost treh ključnih razsežnosti: socialne politike, usposabljanja in dela na terenu, z namenom učinkovite obravnave potreb mladih. To smo dosegli s preizkušanjem novih pristopov k usposabljanju in novih strokovnih praks terenskega dela, skladnih s socialnimi politikami.

Naša prizadevanja so bila usmerjena tudi v usposabljanje bodočih strokovnjakov, ki delajo z mladimi, z namenom spodbujanja socialnih intervencij, ki so bolj usklajene s potrebami posameznikov. Prizadevali smo si tudi za obnovitev vloge socialnega posredništva, kar bi olajšalo razvoj javnih ukrepov, skladnih s potrebami družbe.

Eden od izzivov, s katerimi smo se soočali, izvira iz razlik med oblikovanjem mehanizmov javnega ukrepanja in njihovim izvajanjem. Omenjeni izziv je posledica tehnizacije in razdrobljenosti teh mehanizmov, pa tudi zapletenosti okoliščin, v katerih živijo mladi. Kot je opozoril Bertrand Ravon² :

»Pomembno je, da pritožbo o tem, kar je narobe, spremenimo v etično vprašanje. Priznati moramo pomembnost razprave o neprijetnih situacijah. V ta namen je treba opazovati, kaj deluje na terenu, začeniši z 'dogovori,' ki so že del prakse«.

Cilj je tako vzpostaviti »okolje za razmislek, analizo, uporabo ali nasprotovanje idejam. Potrebno je oblikovati vprašanja in iskati različne načine za njihovo reševanje, celo tiste, ki odpirajo nova vprašanja. Cilj ni najti resnico, ampak iskati skupno dobro zahvaljujoč dobri volji udeležencev.«³ Ta prizadevanja potekajo v sodelovanju z mladimi, strokovnjaki, ki delajo z mladimi in odločevalci.

¹ Zloženska besed Youth – mladi in Outreach – terensko delo.

² Ravon B., Vidal-Naquet P., " Les épreuves de professionnalité, entre auto-mandat et délibération collective. L'exemple du travail social ", Rhizome, maj 2018

³ <https://www.ethique-politique.fr/disputatio-debat-contradictoire/>

Splošni cilji

Iz zapisanega torej izhaja, da ne gre za orodje namenjeno spremljanju mladih, prav tako to ni vodnik za organizacijo skupnosti, tudi ni informacijsko orodje za mlade in ni vodnik za pomoč mladim, temveč:

→ Je **orodje za socialno posredovanje, ki analizira obstoječe storitve in pravice, z upoštevanjem prispevkov mladih, v okviru analize strokovne in institucionalne prakse. Njegov glavni cilj je opredeliti rešitve za vrzeli v delovanju podpornih storitev, z uporabo povratnih informacij, pridobljenih s prizadevanji terenskega dela.** Namesto da bi se strokovnjaki osredotočili zgolj na mlade posameznike, z njimi sodelujejo na vsakem koraku, da bi ocenili različne rezultate. Služi kot vodnik za reševanje izzivov, s katerimi se srečujejo strokovnjaki, ko pomagajo osebam s specifičnimi težavami. Predstavlja metodo za reševanje nezadovoljivih situacij in snovanje rešitev, na podlagi prizadevanj terenskega dela. Terensko delo ima ključno vlogo pri preverjanju in odpravljanju vrzeli, ki jih strokovnjaki, ki delajo z mladimi, prepoznajo kot problematične ter pri razvijanju rešitev za te vrzeli znotraj ciljne skupine.

→ Je orodje, ki je namenjeno prepoznavanju **strokovnega znanja mladih** (pomaga mladim, da postanejo akterji, spodbuja ozaveščenost, jih uči, kako razbrati informacije in jim omogoča razumevanje ekosistema akterjev). Mladi so v celotnem procesu aktivno vključeni kot strokovnjaki (predstavi se jim delo, oni pa posredujejo svoje prispevke in odzive). V celotnem procesu poteka stalna izmenjava stališč z vidika strokovnjakov, ki delajo z mladimi, institucijami in mladimi.

→ Je cilj orodja **spremeniti držo vpletenih akterjev** (strokovnjakov, ki delajo z mladimi, odločevalcev, deležnikov in mladih), s spodbujanjem bolj sodelovalnega in na mlade osredotočenega pristopa.

Komu je ta vodnik namenjen?

Ta vodnik je namenjen:

→ **izkušenim strokovnjakom, ki delajo z mladimi** in imajo predhodne izkušnje na področju:

- dela s ciljno skupino,
- obravnavanja socialnih vprašanj,
- analiziranja lokalnih potreb,
- vodenja delavnic,
- izvajanja strategij terenskega dela.

→ Služi tudi kot vodnik za **vodje**, ki želijo povečati svojo vključenost pri zadovoljevanju potreb mladih.

Ta vodnik jim lahko služi v različne namene:

→ Deluje lahko kot **celostni pristop** k strokovni praksi ali kot **individualni pristop** za izboljšanje oziroma razvoj **storitev**:

- strokovnjake spodbuja, da **sprejmejo celostno (holistično) perspektivo**, primerno za različne kontekste, vprašanja, probleme, teme, skupine, prakse in partnerstva, pri čemer upoštevajo različne vidike terenskega dela;
- lahko **olajša reflektivno ocenjevanje storitev** in spodbuja naravnost na nenehno izboljševanje, bodisi redno načrtovano bodisi v okviru letnih supervizijskih srečanj;
- **spodbuja** lahko **inovativno razmišljanje in ustvarjalno reševanje problemov**, s čimer navdihuje strokovnjake, da raziskujejo alternativne strategije in pristope, k oskrbi celo najbolj oddaljenih skupnosti. Tistim, ki se šele spoznavajo s terenskim delom, pa nudi priložnost za uvajanje novih pogledov;
- lahko se uporablja kot del **strategije za sodelovanje z lokalnimi partnerji**. Strokovnjakom lahko koristi sodelovanje s ključnimi deležniki, kot so člani skupnosti, organizacije in strokovnjaki v njihovem lokalnem okolju;
- v pomoč je tudi pri **prehodu iz koncepta delovanja, ki je osredotočen na uporabnika, h konceptu kolektivnega odločanja, ki temelji na podatkih**.

→ Poleg tega lahko tistim, ki se šele spoznavajo s terenskim delom, pomaga **ozavestiti in poudariti pomen terenskega dela in njegovega morebitnega vpliva na skupnosti**. S pregledom izzivov in priložnosti, povezanih s terenskim delom, pomaga posameznikom prepoznati pomen sodelovanja in koristi, ki jih lahko to prinese.

Namen vodnika je ...

→ **Izboljšanje prakse:** strokovnjaki na področju izobraževanja in usposabljanja, pa tudi izvajalci terenskega dela, lahko s to metodologijo izboljšajo svoje delovanje na področju terenskega dela.

→ **Spodbujanje vključenosti in sooblikovanja:** z vključevanjem članov skupnosti v postopke načrtovanja in odločanja, je mogoče bolje razumeti njihove potrebe, preference in želje, ki jih nato lahko vključimo v razvoj storitev terenskega dela.

→ **Obravnava različnih izzivov:** ta metodologija se lahko izvaja v različnih kontekstih, kjer se strokovnjaki srečujejo z različnimi izzivi.

→ **Premostiti vrzel med teorijo in prakso:** ta metodologija je primerna za univerze in raziskovalce, saj ponuja okvir za sodelovanje in izmenjavo znanja, pri preučevanju praks terenskega dela. Prav tako omogoča strukturiran pristop študentom pri načrtovanju, izvajanju in vrednotenju v terensko delo usmerjenih pobud, ki naslavlja življenjske probleme. Študenti bi se lahko usposabljali s preizkušanjem te metodologije in tako prevzeli vlogo nepristranskih ocenjevalcev. Poleg tega je koristna tudi za izvajalce izobraževanj, saj olajša vključevanje sodelovalnega reševanja problemov v pouk.

→ **Spodbujanje kolektivnega pristopa:** ta metodologija je namenjena predvsem organizacijam ali skupinam strokovnjakov in ne posameznim izvajalcem, saj priznava pomen usklajevanja in organizacijskih nalog. Priporočljivo je izvajati delavnice v parih ali skupinah. S kolektivno uporabo te metodologije lahko skupine strokovnjakov ali organizacij sodelujejo pri doseganju skupnega učinka.

→ **Olajšati izmenjavo praks:** izvajalci terenskega dela se lahko učijo iz izkušenj drugih, delijo svoje ideje in sodelujejo v skupnem procesu izmenjave znanja.

Postavite si prava vprašanja – kakšne pogoje je treba vzpostaviti?

Da bi zagotovili uspešno izvajanje metodologije, si je treba zastaviti prava vprašanja in vzpostaviti potrebne pogoje za njeno izvajanje.

→ **Razumevanje pripravljanih korakov:** preden se poglobimo v metodologijo, je pomembno pojasniti, kako in pod kakšnimi pogoji jo je mogoče izvajati. To vključuje obravnavo vprašanj, ki se pojavijo še pred uporabo tega pristopa in razumevanje kontekstualnih dejavnikov.

→ **Izbira ciljne skupine:** Pri izbiri ciljne skupine upoštevajte sledeče:

- Običajno imajo strokovnjaki, ki delajo z mladimi, zaradi svoje institucionalne pripadnosti že vzpostavljene odnose s specifičnimi ciljnimi skupinami. V primerih, ko obstajajo različne ciljne skupine znotraj iste institucije, je ključno doseči soglasje glede tega, na katero skupino se želimo osredotočiti. Metodologija se lahko nato uporabi za odpravljanje konkretnih vrzeli, ki so bile identificirane pri tej ciljni skupini.
- Te konkretne vrzeli lahko izhajajo iz opažanj, prepoznanih med izvajanjem dejavnosti terenskega dela ali pa so ugotovljene neodvisno od terenskega dela. Vendar je prav metoda terenskega dela tista, ki bo omogočila preverjanje in odpravljanje teh vrzeli. Zato je potrebno predhodno poznavanje praks terenskega dela.

→ Jasna **opredelitev vloge in namena vseh vključenih akterjev** (strokovnjakov, ki delajo z mladimi, odločevalcev, deležnikov in mladih) v procesu ter opis njihovih odgovornosti in ciljev.

→ **Pridobite podporo in odobritev znotraj vaše organizacije:** poskrbite, da bo izvedba metodologije deležna podpore in odobritve znotraj vaše lastne organizacije. To lahko vključuje:

- obveščanje ključnih odločevalcev v organizaciji o prednostih in ciljih metodologije ter pogajanja o njih,
- sodelovanje s sodelavci in nadrejenimi, da bi dosegli soglasje o sprejetju metodologije,
- vzpostavitev načrta za zagotovitev virov in podpore, ki so potrebni za učinkovito izvajanje metodologije.

→ Priporočljivo je imeti **vsaj dva strokovnjaka, ki izvajata metodologijo**, da se dopolnjujeta oziroma da v primeru nepredvidenih okoliščin proces ni prekinjen.

→ Pred izvedbo je dobro **izdelati podroben načrt s časovnim razporedom**, ki vsebuje:

- vse načrtovane naloge za vsak korak, vključno z načrtovanimi sestanki z različnimi akterji,
- časovni razpored izvajanja metodologije,
- informacije o tem, kdo izvaja posamezne korake.

Tako so vsi povabljeni akterji seznanjeni, kdaj in koliko časa se bo metodologija izvajala.

Z upoštevanjem teh vidikov in iskanjem usklajenosti z vašo organizacijo, lahko pripravite teren za uspešno izvajanje metodologije, kar vam bo omogočilo učinkovito premostitev vrzeli in iskanje rešitev, ki bodo koristile izbrani ciljni skupini.

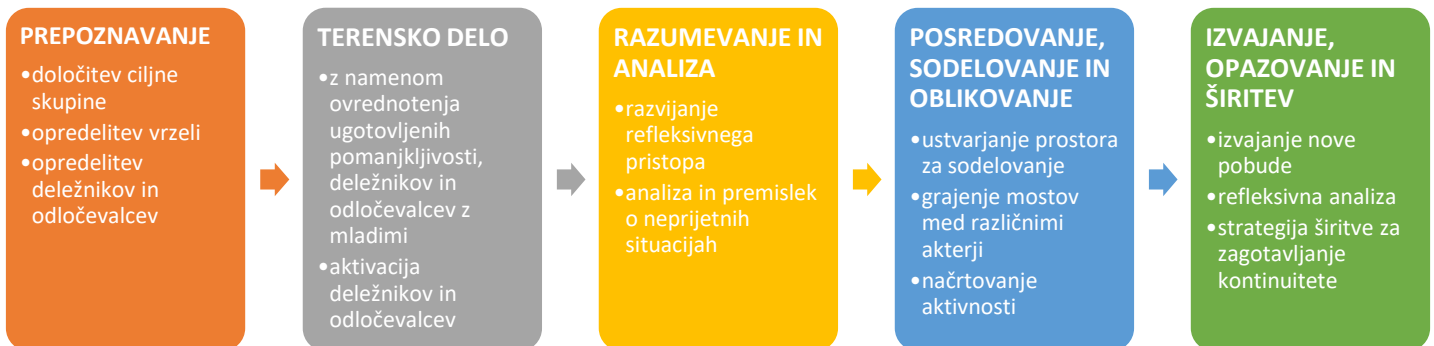
→ **Delavnice in sestanki**: pomembno je, da moderator ves čas trajanja delavnic ali sestankov dopušča prožnost in jih ustrezno prilagaja. Poleg tega mora imeti oseba, odgovorna za vodenje sestanka, predhodne izkušnje z delom z različnimi skupinami ljudi.

→ Tudi, če se ljudje ne udeležijo vseh delavnic, to ne predstavlja težave, saj so vprašanja, ki se obravnavajo znana, vendar pa to oteži proces, saj je potrebno vsakokrat ponovno opisati pristop, da bi zagotovili skupno osnovo. Zato je bistveno **zagotavljati redno prisotnost ljudi, ki sodelujejo v procesu** in zagotoviti prenos informacij na novo vključene akterje.

Kratek opis metodologije v petih korakih

Osnovni namen pričujočega vodnika po metodologiji je predstaviti celovit pristop po korakih za sodelovanje z mladimi in institucijami. Glavni cilj je prepoznati in obravnavati nezadovoljive razmere, ki vplivajo na mlade, ter v sodelovanju oblikovati ustrezne odzive na njihove potrebe oziroma izboljšati obstoječe mehanizme. Ta pristop je namenjen zagotavljanju podpore mladim posameznikom ter javnim in zasebnim institucijam, ki delujejo na tem področju. Ne predstavlja le metodološki okvir, temveč tudi etično stališče, ki ga zagovarjajo vsi partnerji projekta Terensko delo z mladimi. Osrednji del tega etičnega načela je poudarek na enakopravnem dostopu do pravic in socialni pravičnosti. Poleg tega mlade opolnomoči, da razumejo in vplivajo na sisteme, ki jih obkrožajo.

Ta proces poteka v petih korakih, ki jih bomo v nadaljevanju podrobno opisali, kratek povzetek pa predstavili tu:

Vsak korak je opisan, navedeni so cilji posameznega koraka, vključene osebe, metodologija, orodja (ki so podrobno opisana v prilogi), nasveti in triki ter praktični prikaz.

Dodatna poglobitev v obravnavano temo:

→ V vsakem razdelku, če si želite bolj celovito raziskati določeno temo, vas bomo usmerili na ustrezno poglavje v drugih dveh rezultatih projekta:

- Program usposabljanja: Doseganje vključujočega družbenega okvirja skozi terensko delo,
- Priročnik za iskanje skupnih rešitev pri terenskem delu z mladimi, Teorija, metode in primeri.

Slovarček:

Odločevalci: izraz se nanaša na vsakega strokovnjaka ali izvoljenega uradnika, ki ima pooblastila za odločanje o ukrepih, ki jih je treba izvesti – oseba, ki sodeluje pri ocenjevanju možnosti odločanja in izbire postopka.

Deležniki: osebe, ki niso odločevalci, vendar so pomembne za proces reševanja problema, se imenujejo deležniki.⁴ Deležniki so lahko različni posamezniki in organizacije (mladi, mladinske in druge organizacije, raziskovalci, izvoljeni uradniki itd.), ki jih je mogoče povabiti k sodelovanju v procesu. Kot je bilo prikazano med eksperimentom, je njihovo sodelovanje ključno za poenostavitev izvajanja procesa.

Akterji: splošni izraz, ki se nanaša tako na odločevalce kot na deležnike.

Strokovnjaki, ki delajo z mladimi: v to kategorijo spadajo različni strokovnjaki, ki delajo z mladimi in prispevajo k njihovem razvoju. To vključuje socialne delavce, socialne pedagoge, izobraževalce odraslih in mladinske delavce, ki imajo vsi pomembno vlogo pri zagotavljanju podpore in svetovanja mladim.

Sodelovanje: Sodelovanje pomeni aktivno vključevanje in udejstvovanje v procesih odločanja in izvajanja. Poudarja pomen skupnih prizadevanj in prispevkov različnih akterjev za doseg želenih rezultatov.

⁴ https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4615-5599-5_9

MOSTOVI DO SKUPNIH REŠITEV – PODROBEN OPIS

PETIH KORAKOV

1. KORAK: Določitev ciljne skupine ter opredelitev vrzeli in akterjev

Cilji

1. Izberite ciljno skupino.
2. Ugotovite nezadovoljene potrebe, vrzeli in težave pri dostopu do socialnih storitev, kot tudi pravice in vzvode za dostop do njih.
3. Določite akterje (mladi, mladinske in druge organizacije, raziskovalci, izvoljeni predstavniki itd.).

Udeleženci

Strokovnjaki, ki delajo z mladimi (člani ene ali več zasebnih ali javnih organizacij).

Metodologija

1. KORAK vam bo omogočil, da izberete ciljno skupino, s katero želite delati, torej osebe, ki se zaradi administrativnih, tehničnih ali etičnih vzrokov soočajo s težavami pri izvajanju podpore in prepoznate vrzel med potrebami ciljne skupine in ustreznimi storitvami. Vrzelim se boste podrobneje posvetili v 2. KORAKU.

Nato boste morali določiti možne akterje, odločevalce in deležnike (mlade, mladinske in druge organizacije, raziskovalce, izvoljene predstavnike itd.), ki jih boste, ko bo napočil čas, pozvali k skupnemu oblikovanju ustreznih odzivov na te vrzeli ali izboljšanju že obstoječih mehanizmov.

Vsebina

- Delavnica za strokovnjake, ki delajo z mladimi, z namenom:
 - o izbire ciljne skupine in analize vrzeli,
 - o določitve akterjev (mladi, mladinske in druge organizacije, raziskovalci, izvoljeni predstavniki itd.).

Orodja

Orodje za izbiro ciljne skupine ter analizo in ugotavljanje vrzeli v delovanju podpornih storitev: **mini zgodbe**.

Orodje za popis, s katerimi se opredelijo akterji (mladi, mladinske in druge organizacije, raziskovalci, izvoljeni predstavniki itd.): **Zemljevid ozemlja** in **Zemljevid akterjev**.

Nasveti in triki

→ V tem koraku je zelo priporočljivo **določiti časovni raspored** strukturiranih delavnic ali sestankov. Tako lahko udeleženci vnaprej predvidijo in se zavedajo, kdaj bodo ti dogodki potekali. To vpliva tudi na morebitno neudeležbo na sestanku, saj si lahko udeleženci rezervirajo datume. Zato je nujno, da že na začetku določite časovni raspored in tako lahko to dodatno časovno obremenitev vključite v vsakodnevno delo.

»Težava, ki smo jo imeli na začetku, je bila, da nismo določili datumov delavnic, kar je otežilo izvedbo delavnic.« (Francija)

→ Treba je **izbrati strokovnjake, ki že imajo izkušnje z delom s ciljno skupino**, saj so že vzpostavili zaupanje. To je še posebej pomembno pri vključevanju ciljne skupine v proces ali kadar strokovnjaki že poznajo razmišljanje in izzive ciljne skupine.

»Pred sklicem srečanja strokovnjakov, ki delajo z določeno ciljno skupino, je smiselno v vabilo vključiti priporočilo, ki te strokovnjake spodbuja, da neposredno povprašajo o mnenju ciljne skupine glede njenih najbolj perečih izzivov, ki jih želijo obravnavati. Ta pristop opolnomoči ciljno skupino in olajša njeno aktivno sodelovanje na prihodnjih srečanjih z deležniki. Pomembno je, da izzivi, ki jih poskušamo obravnavati, izhajajo neposredno iz ciljne skupine.« (Slovenija)

→ Če in ko delate s skupino, je treba določiti nekaj **dogovorov o sodelovanju**, na primer, da poslušamo drug drugega, nismo diskriminatorni itd.

→ Prvi izziv je razumeti **mrežo vključenih posameznikov in tistih, ki jih je treba vključiti**, drugi pa razumeti potek vključevanja teh posameznikov v proces intervencije, da bi dosegli smiselne rezultate. Ohranjanje nenehne pozornosti na osebne odnose v okviru, ki ga zaznamujejo skupinska delovna srečanja (delavnice), je delovna metoda, ki se uporablja za analizo razmer, oblikovanje intervencije ter njeno upravljanje in spremljanje.

»Primer dečka z bokserji je zaradi velikega števila vpletenih posameznikov ter različnih javnih in zasebnih organizacij takoj pokazal precejšnjo kompleksnost medosebnih odnosov.« (Italija)

Praktični prikaz

ITALIJA

Pilotna študija, izvedena v Italiji v okviru projekta Terensko delo z mladimi, je osvetlila ključne vidike metodologije intervencije. Ta metodologija je bila preizkušena v šolskem okolju v Italiji, kjer se je zgodil skrb vzbujajoč primer nasilja, ki ga je en učenec zagrešil nad drugim. Ta incident je povzročil stigmatizacijo napadalca, žrtev pa spodbudil, da se je sama izključila iz sistema in se počutila nezaščiteno in zapuščeno. Ta izkušnja je poudarila učinkovitost delavnice namenjene identifikaciji akterjev. Po temeljiti analizi dogodka je bil izdelan celovit zemljevid, s prikazom posameznikov, na katere bi situacija lahko vplivala. Ta zemljevid je vključeval ključne deležnike, kot so družine (zlasti matere), učitelji, pedagoški koordinator, ravnatelj in prostovoljci v šolskem okolju. Sodelovanje teh deležnikov v razpravah, izvedenih v okviru delavnice, je omogočilo podrobno analizo primera in olajšalo opredelitev potrebnih ukrepov. Ta delavnica je razkrila različne potrebe na tem področju, kar je omogočilo oblikovanje intervencije, ki ni obravnavala le nasilnega vedenja, temveč je žrtvi tudi preprečila, da bi

se izolirala. Začetni korak v procesu pomoči je bil ključnega pomena za natančno oblikovanje celotne strategije posredovanja.

Prvi trije koraki so omogočili popis vključenih posameznikov preko celovite ocene sistema potreb in možnosti na tem področju. Izdelan je bil natančen in strukturiran zemljevid posameznikov, na katere bi dogodek lahko vplival, vključno z družinami (zlasti materami), učiteljem, pedagoškim koordinatorjem, ravnateljem, prostovoljci v šoli in drugimi. Ta zemljevid je omogočil identifikacijo ključnih posameznikov, ki so bili vključeni v temeljito analizo situacije, kar je bilo bistveno za načrtovanje intervencije. Ti tako identificirani posamezniki so sodelovali na skupinskih delovnih sestankih (delavnicah za identifikacijo), ki so omogočili podrobno analizo in natančno opredelitev potreb in zahtev vseh vpletenih strani. Analiza je izpostavila prikrite potrebe, zlasti potrebe fanta, ki je bil žrtev nasilja in se je zaradi negativnega razumevanja sebe in občutka nezaščitenosti vse bolj pogrezal v proces samoizolacije.

V tem koraku je vsaka država med projektom opredelila teme na dveh področjih:

→ dejanske potrebe mladih,

→ vprašanja, ki izhajajo iz nepravilnega delovanja obstoječe organizacije in/ali političnih odločitev.

Teme: duševno zdravje mladih, diskriminacija mladih, bivališče, vrzel v podpori mladim odraslim, potreba po posrednikih, slabo medresorsko sodelovanje, pomanjkanje podpore za učitelje ali svetovalce, omejitve možnosti posredovanja (občutek upravičenosti, pomanjkanje orodij, nepriznavanje), administrativne ovire (počasnost sistema) in pomanjkanje sodelovanja s šolo.

Priporočljiva literatura za poglobitev znanja

Priročnik za iskanje skupnih rešitev pri terenskem delu z mladimi

Tema 2.1/1: Kako doseči in pristopiti do mladih

Tema 2.1/3: Koncept delovnega odnosa v socialnem delu z mladimi

Program usposabljanja

2. Formalni in zakonodajni okvir terenskega dela z mladimi

7. Vzpostavljanje zaupnih odnosov pri terenskem delu – analiziranje in razmislek o posameznikovi praksi vključevanja mladih z več referenčne perspektive

8. Pravice mladih in etično sodelovanje pri terenskem delu

2. KORAK: Terensko delo z namenom preverjanja ugotovljenih vrzeli s pomočjo mladih ter aktivacija deležnikov in odločevalcev

Cilji

1. Preverite ugotovljene vrzeli, deležnike in odločevalce z mladimi.
2. Cilji za mlade: spodbuditi jih k aktivni vlogi, spodbujati ozaveščenost, jih naučiti, kako razbrati informacije in razumeti ekosistem akterjev.
3. Oblikujte argumente in strategije za aktivacijo.
4. Aktivirajte deležnike in odločevalce, jim pojasnite njihove vloge in pričakovanja.

Udeleženci

Strokovnjaki, ki delajo z mladimi (člani ene ali več zasebnih ali javnih organizacij).

Mladi (skupina mladih iz opredeljene ciljne skupine).

Metodologija

Ta korak vam bo pomagal preveriti ugotovljene vrzeli, deležnike in odločevalce z vidika mladih. Čeprav imate kot strokovnjak, ki dela z mladimi, ideje o tem, kako izboljšati dostop do pravic za mlade, je bistveno, da začnete delati na tem z njihovega vidika. V prvem koraku boste opredelili vrzeli v delovanju, v tem koraku pa jih boste predložili mladim, da jih bodo lahko ovrednotili, dopolnili ali spremenili.

Najprej boste izvedli delavnico z mladimi, na kateri boste identificirali nezadovoljive razmere, v katerih živijo in ki so povezane s storitvami (obstoječimi in neobstoječimi).

Nato boste izvedli delavnico s strokovnjaki, ki delajo z mladimi, da bi podrobneje preučili vrzeli, ki so jih prepoznali mladi.

Da bi lahko aktivirali deležnike in odločevalce, boste morali oblikovati argumente in strategijo, z namenom pridobiti njihovo podporo pristopu ter najti njihove interese oz. koristi zanje. Najpomembneje je, da so vsi zainteresirani deležniki in odločevalci vključeni že od začetka ter da pojasnite vlogo in pričakovanja, ki jih imate do vsakega akterja. Aktivacija deležnikov in odločevalcev lahko traja nekaj časa, zato je pomembno, da to vključite v načrtovanje. Najprej jim boste poslali dopis, v katerem jih boste obvestili o pristopu. Nato boste izvedli strategijo aktivacije, ki ste jo oblikovali predhodno. Če aktivacija ne bo uspešna, korakov, ki sledijo, ne bo mogoče izvesti.

Vsebina

- En sestanek z moderatorji pristopa, z namenom priprave delavnic.
- Ena delavnica z mladimi.
- Ena delavnica s strokovnjaki, ki delajo z mladimi, da bi podrobneje preučili vrzeli, ki so jih prepoznali mladi.
- En sestanek z moderatorji pristopa, z namenom oblikovanja argumentov in organizacije aktivacije.
- En dopis za obveščanje deležnikov in odločevalcev o pristopu.
- Izvajanje strategije aktivacije.

Orodja

Za sodelovanje z mladimi

Orodje za ugotavljanje potreb mladih: **Sanje in bes** – prepoznajte sanje in bes mladih, nato pa jim ponudite teme, ki so jih predhodno opredelili strokovnjaki.

Za sodelovanje z deležniki in odločevalci

Orodje: **Oblikovanje strategije aktivacije deležnikov in odločevalcev.**

Pripravite dopis, s katerim boste odločevalce in deležnike obvestili o pristopu.

Prečno orodje

Orodje za ugotavljanje vrzeli: **WWWWHW.**

Nasveti in triki

→ Bistveno se je **opreti na že vzpostavljeno mrežo**, da udeležence hitro aktiviramo in še naprej gradimo stabilno mrežo.

»Pri prepoznavanju potencialnih deležnikov je pomembno upoštevati ne le tiste, s katerimi smo že vzpostavili stike, temveč tudi tiste, s katerimi še nimamo stikov, vendar so pomembni za reševanje obravnavanega problema.« (Slovenija)

→ Prepoznajte, da **trajanje projekta morda ne bo v skladu s časom, ki so ga mladi pripravljene posvetiti projektu**; bodite iskreni z njimi, da se izognete razočaranju (njihove povratne informacije bodo koristile drugim mladim).

→ **Razvijte argument**, s katerim boste mladim razložili, da potrebujemo njihov prispevek, da bi lahko izboljšali storitve, ki jih potrebujejo za svojo neodvisnost.

»Na številne težave, s katerimi se soočajo mladi in številne diskurze o mladih preveč vpliva moralistični značaj, ki v nasprotju z želenim na njih vpliva tako, da jih dela bolj odvisne, šibke, otročje in nezrele. Ker se tega zavedamo, moramo situacijo spremeniti, česar pa ne moremo storiti brez njih.« (Španija)

→ Poudarite pomen **osebnih odnosov in ohranjanja stikov z namenom aktivacije** – spodbujajte pogovore v živo ali po telefonu ter osebno in individualno komuniciranje (brez skupinskih sporočil).

→ Ne pozabite **si narediti zapiskov za predstavitev opravljenega dela** mladim v tretjem koraku!

»Da bi okrepili in zagotovili kontinuiteto izvedenih ukrepov, so nekateri strokovnjaki pojasnili, kako strateško uporabljajo avtobiografsko pripovedovanje in avtoetnografijo kot metodološki pristop za razmislek in analizo o svojih intervencijah na področju sociale.« (Španija)

→ Proaktivni pristop, ki **vključuje deležnike in odločevalce že od samega začetka** postopkov načrtovanja in odločanja, je ključnega pomena, če želimo doseči spremembe.

»Sociolog iz šolske službe za medosebne odnose je imel ključno vlogo pri (...) omogočanju konstruktivnega dialoga med obema materama, materjo napadalca in materjo žrtve, pa tudi pri (...) uspešni premostitvi vrzeli med šolo in širšo mrežo območnih socialnih služb.« (Italija)

Praktični prikaz**FRANCIJA**

Cilj tega koraka je bil z mladimi preveriti ugotovljene vrzeli, deležnike in odločevalce. Po določitvi skupine zainteresiranih mladih so bile načrtovane delavnice za opredelitev nezadovoljivih razmer, povezanih s storitvami, tako obstoječimi kot neobstoječimi, z vidika mladih. Ta proces je vključeval delo na ugotavljanju skrbi mladih, njihovih želja in morebitnih rešitev za odpravljanje nezadovoljivih razmer.

Za aktivacijo deležnikov in odločevalcev, opredeljenih v prejšnjem koraku, smo morali oblikovati argumente in strategijo, ki bi omogočila njihovo podporo pristopu in ugotoviti, kaj bi jih lahko spodbudilo k sodelovanju. V eksperimentu projekta so sodelovale različne javne in zasebne organizacije. Ključno je sodelovanje vseh deležnikov in odločevalcev, ki se ukvarjajo z izbrano problematiko, saj le tako lahko zagotovimo vse potrebne elemente za iskanje rešitev.

Nato smo stopili v stik z deležniki in odločevalci, jim razložili naš pristop in jih povabili k sodelovanju, z udeležbo na različnih delavnicah. Cilj je bil skupaj raziskati interese vsake organizacije in institucije, ki deluje vsaka na svoj način, da bi skupaj oblikovali rešitve za situacije, s katerimi se srečujejo in jih prepoznava mladi.

Ključnega pomena je tudi razjasnitev vlog in pričakovanj, ki jih imamo do vseh udeleženi akterjev. Ena od skupin, ki je bila vključena v eksperiment, je bila zaskrbljena, da bi bilo njeno obstoječe sodelovanje z institucijami ogroženo, če bi bila v eksperiment vključena še tretja stran (raziskovalci). Zato je bistveno, da se že na začetku pojasni vloga in pristop oseb, ki vodijo delavnice. Poudarek je na preučevanju delovanja obstoječih storitev in ne vključenih organizacij in institucij. To je bistvenega pomena za vzpostavitev skupnih izhodišč potrebnih za učinkovito sodelovanje in za delo na prepoznanih situacijah, ne da bi se postavili na eno ali drugo stran.

Priporočljiva literatura za poglobitev znanja**Priročnik za iskanje skupnih rešitev pri terenskem delu z mladimi**

Tema 2.1/3: Koncept delovnega odnosa v socialnem delu z mladimi

Tema 2.2/3: Povezovanje in posredovanje med potrebami mladih in institucijami

Program usposabljanja

6. Pristopi in metode pri terenskem delu (z mladimi)

7. Vzpostavlanje zaupnih odnosov pri terenskem delu – analiziranje in razmislek o posameznikovi praksi vključevanja mladih z več referenčne perspektive

10. Posredovanje in sodelovanje

3. KORAK: Razumevanje in analiza

Cilji

1. Razvijte refleksivni pristop, osredotočen na problem (in ne na ljudi), ki bo skladen s sociološkim pristopom.
2. Cilji za odločevalce in deležnike: analizirajte in razmislite o neprijetnih situacijah.
3. Predstavite problematične situacije (ki niso omejene le na strokovnjake, ki delajo z mladimi, ali na mlade).

Udeleženci

Strokovnjaki, ki delajo z mladimi (člani ene ali več zasebnih ali javnih organizacij).

Odločevalci in deležniki, za katere je bilo ugotovljeno, da so pomembni za delo v zvezi z določeno problematiko.

Metodologija

Po aktivaciji deležnikov in odločevalcev v prejšnjem koraku boste tokrat prvič sodelovali z njimi. Najprej jim boste predstavili pristop in že opravljeno delo. Razložili boste cilj pristopa in predstavili ugotovitve z različnih sestankov s strokovnjaki in mladimi ter opredeljena problematična področja.

Cilj delavnice z odločevalci in deležniki je razumeti in analizirati opredeljena problematična področja ter preučiti ovire in spodbujevalne dejavnike, povezane z izvajanjem novih storitev ali prilagoditvijo obstoječih. Pogosto obstajajo ovire, ki se zdijo nepremostljive, zato je nujno ustvariti prostor za razpravo o nerodnih situacijah, ki nas lahko ovirajo pri prepoznavanju priložnosti.

Vsebina

- En sestanek z moderatorji pristopa za pripravo delavnice.
- Ena delavnica z odločevalci in deležniki.
- Okvirni sporazum o sodelovanju.

Orodja

Orodja za razumevanje in analizo problematičnih področji: **Začnimo** ter **Analiza in premislek o neprijetnih situacijah**.

Nasveti in triki

→ **Ustvarite okolje, ki omogoča svobodno izražanje** – da bi omogočili svobodno izražanje med strokovnjaki (direktorji, delavci), je včasih treba ločiti udeležence, ki imajo različno raven odgovornosti. V tem primeru lahko vzporedno izvedete dve delavnici in nato medsebojno primerjate rezultate.

»Pomembno je ustvariti prostor, da lahko vsi udeleženci slišijo različne poglede in tako opredelijo širšo perspektivo.« (Slovenija)

→ Udeležence opozorite, da **so standardi, predpisi in operativni postopki specifični za zgodovinska obdobja, so družbeni konstrukti in se bodo razvijali**, če nam je to všeč ali ne. Samo zato, ker dvomimo o načinu delovanja stvari, še ne pomeni, da želimo dvomiti o vsem! Cilj je izboljšati in razviti način delovanja, da bi zadostili družbenim potrebam.

»Udeleženci sestanka so v razpravi delili svoje izkušnje, izzive in poglede. To svobodno izražanje jim je omogočilo, da so priznali potrebo po prožnejših in bolj prilagodljivih politikah na področju socialnih storitev, ki upoštevajo

demografske spremembe v skupnosti, pa tudi socialne delavce in posebne potrebe, na primer migrantov. Socialna delavka, muslimanka, je vprašala: 'Kako naj spremljamo te otroke, če včasih niti sebe ne razumemo dobro? Kako jih prepričati, da razumejo, na primer, pomen sprejemnega postopka, če se že mi sami ne počutimo vedno dobrodošli? Kako jim razložiti možnosti, ki jih lahko imajo, če so že tiste, ki jih imamo mi, omejene?'« (Španija)

→ V tej fazi ne oklevajte z **vključitvijo zunanjega strokovnjaka, raziskovalca, ki bo predstavljal nevtralno osebo** in zagotovil objektivno analizo razmer.

Praktični prikaz:

SLOVENIJA

S strokovnimi delavci iz 6 organizacij smo izpeljali dve delavnici, na katerih smo identificirali glavne težave na področju duševnega zdravja mladih in možne rešitve.

1. Namen prve delavnice je bil identificirati področje duševnega zdravja mladih, in sicer: ključne elemente za uspešno delo z mladimi na področju duševnega zdravja, dobre prakse pri delu z mladimi na tem področju, ovire pri delu ter soočanje z njimi. Opredelili smo tudi izzive za delo naprej.
2. Druga delavnica je bila namenjena ožjenju izzivov za delo z mladimi na področju duševnega zdravja, opredelili smo dva možna za izpeljavo v eksperimentu:
 - Povezovanje med organizacijami, ki so prisotne na terenu, in odločevalci.
 - Pomanjkanje hitro dostopne, dalj časa trajajoče brezplačne pomoči mladim.

Priporočljiva literatura za poglobitev znanja

Priročnik za iskanje skupnih rešitev pri terenskem delu z mladimi

Tema 2.2/1: Spodbujanje kritičnega mišljenja in javnega zagovorništva med mladimi.

Tema 2.1/2: Participacija mladih

Tema 3/5: Ustvarjalni pristopi

Program usposabljanja

2. Formalni in zakonodajni okvir terenskega dela z mladimi
6. Pristopi in metode pri terenskem delu (z mladimi)
9. Načrtovanje, spremljanje in vrednotenje skupnostnih projektov na področju terenskega dela (z mladimi)
10. Posredovanje in sodelovanje

4. KORAK: Posredovanje, sodelovanje in oblikovanje

Cilji

1. Vzpostavite okvir sodelovanja in opredelite njegove parametre.
2. Opišite vsebino in strukturo ukrepa.
3. Spodbujanje sodelovanja med različnimi akterji.
4. Ustvarite akcijski načrt.

Udeleženci

Strokovnjaki, ki delajo z mladimi (člani ene ali več zasebnih ali javnih organizacij).

Mladi.

Odločevalci in deležniki.

Metodologija:

Namen tega koraka je oblikovati akcijski načrt za izvajanje. Za uspešno izvedbo tega koraka je treba zagotoviti soglasje vseh vključenih deležnikov in odločevalcev, glede načina in pogojev sodelovanja. Zato si je treba prizadevati za razjasnitev pričakovanih posameznih akterjev in morebitnih omejitev njihovega sodelovanja. Le delo na podlagi skupnih temeljev omogoča konstruktiven dialog pri oblikovanju skupnega ukrepa (s čimer smo pričeli že v prejšnjem koraku).

V tem koraku je ključna vloga posrednika. Razumevanje vseh vključenih deležnikov (vključno z ovirami in motivi za njihovo sodelovanje), obravnavanih vprašanj in sposobnost 'prevajanja' različnih pogledov na skupno vprašanje, je odločilnega pomena. Pri poskusih uvajanja in vključevanja novega načina dela pogosto pride do precejšnjega razočaranja, saj ni lahko spremeniti vsakodnevnih rutine, naravnosti in tako naprej. Zato posredovanje pomaga pri sprejemanju sprememb, ki so potrebne za doseg skupne rešitve.

V tem koraku morate določiti vsebino in obliko aktivnosti. Najprej boste zasnovali ukrep, nato pa boste oblikovali akcijski načrt za praktično izvedbo in določili, kdo bo kaj naredil.

Posledično bi bilo najbolje, če bi predlagali, da vsi vključeni deležniki pripravijo okvir sodelovanja. Gre za dogovor glede delovnih zadolžitev, ki bodo vzpostavljene: kakšen bo obseg ukrepa, koliko ljudi bo vključenih, kakšne so posledice za organizacije, ki izvajajo storitve in tako naprej. Ta dokument sicer nima pravne veljave, omogoča pa kolektivno dogovarjanje na podlagi sodelovanja. Med izvajanjem se lahko prilagodi.

Vsebina:

- En sestanek z moderatorji za pripravo delavnice.
- Ena delavnica z odločevalci in deležniki.
- Ena delavnica z mladimi (predstavitev ukrepa in povratne informacije).
- Oziroma ena skupna delavnica z mladimi, odločevalci in deležniki.

Prečna orodja

Orodje za posredovanje za spodbujanje upoštevanja različnih institucionalnih ali družbenih kultur, ki deluje hkrati kot posrednik in prevajalec.

Orodja za načrtovanje dejavnosti: **Orodje za načrtovanje dejavnosti** ali **Balon na vroči zrak**.

Orodje za sporazum o sodelovanju: **Napišite pogodbo o sodelovanju**.

Nasveti in triki:

→ Če ukrepa ni mogoče oblikovati ob prisotnosti vseh akterjev (mladih, odločevalcev in deležnikov), se lahko to izvede na **dveh ločenih delavnicah**. Najprej z odločevalci in deležniki, nato pa predlagani ukrep preizkusite z mladimi, da preverite smiselnost ukrepa z njihovega vidika in ga izboljšate.

»Na podlagi ugotovljenih izsledkov smo najprej v ločenih skupinah delali na spodbujevalnih dejavnikih, se nato združili v večjo skupino in z glasovanjem izbrali ukrep, s katerim smo se ukvarjali.« (Francija)

→ **Sodelovanje strokovnjakov, ki delajo z mladimi** (članov ene ali več zasebnih ali javnih organizacij), je bistvenega pomena za sooblikovanje ukrepov.

»Pomembno je, da so organizacije dejavno vključene v to izkušnjo. Vodje delavnic so prihajali z istega področja kot organizacije, ki so sodelovale v delavnicah in tako soustvarjali izkušnjo.« (Slovenija)

→ Ko se nameravate lotiti reševanja problema, je pomembno, da **pripravite akcijski načrt z vsemi vključenimi udeleženci**. Vsak mora poznati svoje odgovornosti.

»Ena glavnih nalog, ki jih imamo kot strokovnjaki, je, da se izognemo posredovanju iz položaja stigme (pri čemer naši poklicni pogoji ne pomagajo vedno), da opustimo prisilno vedenje in se osredotočimo na to, da smo spodbujevalci in ohranjamo empatijo. Medtem pa moramo spodbujati razvoj uporabnikovih sposobnosti in odgovornosti ter jih vključevati v oblikovanje strategij in programov, da bi zagotovili aktivno odzivanje na njihove lastne potrebe z dejavnim sodelovanjem.« (Španija)

→ Bistveno je, da je **načrt realističen in uresničljiv**.

Praktični prikaz:**SLOVENIJA**

Izpeljali smo dve delavnici:

1. Prva se je osredotočila na povezavo med organizacijami, ki izvajajo terensko delo z mladimi, in odločevalci. Na podlagi potreb in pričakovanj smo določili organizacije, ki izvajajo terensko delo z mladimi, in odločevalce. Oblikovala se je zamisel o vzpostavitvi mreže svetovalnih točk (za podporo mladinskim delavcem).
2. Drugo delavnico smo pričeli z namenom, da pripravimo konkreten načrt za oblikovanje mreže svetovalnih točk, vendar smo tekom delavnice prišli do spremenjenega načrta in se odločili za dva druga cilja eksperimenta:
 - vzpostavitev mreže mladinskih delavcev,
 - prizadevanje za pridobitev brezplačnih možnosti za psihoterapevtsko, psihološko obravnavo mladih - pridobitev brezplačnih vavčerjev za pomoč. Hkrati pa tudi pripraviti vprašalnik za terapevte, s katerim bi izvedeli, kaj jih ovira, da bi mladim nudili več pomoči.

Pripravili smo podroben načrt, in sicer:

- Vzpostavitev mreže mladinskih delavcev na platformi Slack z imenom Yolo Action.
- Priprava in izvedba vabila (z vprašalnikom), za pošiljanje terapevtom za pridobitev brezplačnih vavčerjev za zagotavljanje psihološke in psihosocialne podpore.

Pripravili smo tudi časovni načrt za celotno izvedbo eksperimenta.

V tem koraku se je na drugi delavnici zgodil nepričakovan obrat, saj smo pri načrtovanju izvedbe prvotnega načrta vzpostavitve svetovalnih točk ugotovili, da te zamisli ne bo mogoče izpeljati. Zato smo se odločili za drugačen cilj, in sicer, da bomo poskušali pridobiti brezplačne vavčerje za pomoč mladim ter da vzpostavimo mrežo mladinskih delavcev.

Izbrani eksperimentalni ukrepi, v vsaki državi, med projektom

Hrvaška: centralizacija vprašanj mladih in omogočanje hitrih izmenjav → vzpostavitev platforme, katere nosilec je Sveučilišni diplomski študij za socialni rad, ki razvija socialni inkubator (HOME) v sklopu katerega študenti nudijo nasvete na socialnem področju.

Italija: sodelovanje s šolami pri reševanju težav v šolah (baby-gangs tolpe, pretepi v šolah).

Francija: uvedba nove storitve za podporo mladim odraslim na poti k samostojnosti, kot odgovor na problem prekinitve podpore po 18. letu starosti.

Slovenija: vzpostavitev platforme za povezovanje organizacij, ki na tem področju sodelujejo med seboj in z odločevalci ter prizadevanje za pridobitev brezplačne psihoterapevtske in psihološke obravnave za mlade oziroma vavčerjev za brezplačno pomoč.

Španija: konkretni ukrepi, ki naslavlajo notranji odpor – kako strokovnjaki, ki delajo z mladimi, razlagajo potrebe mladih in pomoč, ki jo prejema v okviru terenskega dela.

Priporočljiva literatura za poglobitev znanja

Priročnik za iskanje skupnih rešitev pri terenskem delu z mladimi

Tema 2.1/3: Koncept delovnega odnosa v socialnem delu z mladimi

Tema 2.2/3: Povezovanje in posredovanje med potrebami mladih in institucijami

Tema 3/5: Ustvarjalni pristopi

Program usposabljanja

4. Premostitvene poti med mladimi in družbo: ravni terenskega dela (z mladimi)

6. Pristopi in metode pri terenskem delu (z mladimi)

9. Načrtovanje, spremljanje in vrednotenje skupnostnih projektov na področju terenskega dela (z mladimi)

10. Posredovanje in sodelovanje

5. KORAK: Izvajanje, opazovanje in širitev

Cilji

1. Izvedite in opazujte izbrani ukrep.
2. Prepoznajte, česa vas lahko spremenjene storitve naučijo, in ohranjanje te spremembe.
3. Ugotovite vplive na mlade in na podporne storitve.
4. Pripravite strategijo širitve za zagotovitev kontinuitete.

Udeleženci

Vsi udeleženci.

Metodologija:

Izvajanje izbranega ukrepa lahko traja dolgo. Pomembno je vzpostaviti orodje, da lahko opazujemo, ali sledi zastavljenim ciljem in opravimo vmesno evalvacijo ter po potrebi prilagodimo izvajanje. V tej fazi je nujno oceniti ukrep in se vprašati: s čim je potrebno prenehati, nadaljevati, kaj izboljšati ali na novo osnovati? Namen je prepoznati prednosti in slabosti ukrepa ter načine za njegovo izboljšanje. Glede na rezultate ocene je treba določiti nov načrt izvajanja.

Po končanem izvajanju bomo z zaključno evalvacijo lahko dobili vpogled v uspehe (kaj je dobro delovalo, kateri so bili vrhunci projekta oziroma tega skupnega potovanja), razočaranja (kaj ni dobro delovalo, napake) in ideje (smernice za prihodnost, kaj smo se naučili iz naših napak).

Evalvacijski del je bistvenega pomena, saj bo določil, ali se bo izvajana storitev izvrševala tudi v prihodnje. Najpomembnejši cilj je kontinuiteta izvedenega ukrepa, zato je strategija za njegovo širitev ključnega pomena. Ali se deležniki in odločevalci strinjajo s stalnim izvajanjem nove storitve? Ali je treba za njeno izvajanje zagotoviti finančna sredstva? Kakšni so dogovori različnih deležnikov in odločevalcev itd.?

Vsebina

- En sestanek z moderatorji za pripravo delavnic.
- Ena delavnica z odločevalci in deležniki – vmesna in kasneje tudi končna evalvacija.
- Ena delavnica z mladimi – vmesna in kasneje tudi končna evalvacija.
- Oziroma ena delavnica z vsemi skupaj (mladimi, odločevalci in deležniki) – vmesna in kasneje tudi končna evalvacija.

Prečna orodja

Orodje za evalvacijo: **Šest klobukov razmišljanja** ali **skupno poročilo**.

Orodje: **Akcijski načrt za objavo rezultatov** (na državni ali evropski ravni).

Nasveti in triki:

→ Ne pozabite **mladim sporočiti povratne informacije o rezultatih in izvedbi**. To lahko storite po telefonu ali z neposrednim srečanjem z njimi. Lahko jih povabite na predstavitev, lahko pa to storite tudi na neformalnem srečanju.

→ Ta faza lahko traja več mesecev, zato je ključnega pomena, da **spremljate njen napredek**. Priporočamo, da vodite dnevnik ukrepov.

»Najpomembnejši vidik, ki se je pokazal v tej fazi, je bila natančna in takojšnja opredelitev elementov in metod za spremljanje intervencije. Ugotovljeno je bilo, da je brez zmožnosti izvajanja konkretnega in doslednega spremljanja izvedenih ukrepov, težko oceniti napredek, razvoj ali nazadovanje ter načrtovati vse potrebne korektivne ukrepe.« (Italija)

→ Bistveno je, da že **vnaprej poznate datum srečanja, ko boste** lahko rezultate akcije predstavili širši ciljni publiki.

»Izkazalo se je, da je bila izdelava zelo podrobnega časovnega razporeda z vsemi datumi srečanj in delavnic, ključnega pomena za stalno evalviranje in zagotavljanje udeležbe vseh.« (Slovenija)

→ Zelo priporočljivo je, da **se komunikacija med udeleženci nadaljuje** in da ideja ostane živa.

»Ključnega pomena je imeti veliko empatije in sposobnost prilagajanja spremembam; ponavljam: veliko sposobnost prilagajanja, da ne zapadeš v stigma obsojanja ljudi: 'Niti dobri niso tako dobri, niti slabi tako slabi.' Delamo z ljudmi v zelo kočljivih situacijah in potrebna je velika sposobnost aktivnega poslušanja in sprejemanje, da ti brez prestanka pripovedujejo njihove neskončne zgodbe.« (Španija)

Praktični prikaz

HRVAŠKA

Izvajanje eksperimenta je vključevalo zagovorništvo šolskega socialnega dela. Izvedenih je bilo več sestankov z varuhom otrokovih pravic, predstavniki ministrstev za socialno varstvo in šolstvo ter združenji socialnih delavcev in sorodnih poklicev.

Rezultati bodo znani kmalu, vendar verjamemo, da smo naredili pomemben korak k spodbujanju šolskega socialnega dela in terenskega dela z mladimi na Hrvaškem.

V zadnjem koraku smo ocenili izvedljivost naših ciljev. Kljub informacijam, da ministrstvo za šolstvo morda ne bo priznalo potrebe po socialnih delavcih v šolah, nam je v sodelovanju z društvi in nevladnimi organizacijami uspelo spodbuditi izvajanje terenskega dela z mladimi na Hrvaškem.

Priporočljiva literatura za poglobitev znanja

Priročnik za iskanje skupnih rešitev pri terenskem delu z mladimi

Tema 1/2: Evropski dokumenti s področja mladinskih politik

Tema 2.2/4: Sodelovanje za razvoj mladinske politike

Tema 3/1: Kaj storiti, če gre nekaj narobe?

Tema 3/2: Neformalna podpora

Tema 3/5: Ustvarjalni pristopi

Program usposabljanja

6. Pristopi in metode pri terenskem delu (z mladimi)

9. Načrtovanje, spremljanje in vrednotenje skupnostnih projektov na področju terenskega dela (z mladimi)

11. V skupnost usmerjeno terensko delo (z mladimi) in preobrazba

Podroben prikaz petih korakov v vsaki državi

V Franciji

1. KORAK

Ta korak je bil potreben za razumevanje ciljne skupine mladih, s katerimi bi, v eksperiment vključeni akterji, želeli delati in za razumevanje vprašanj, ki se obravnavajo v povezavi z obstoječimi storitvami. Strokovnjaki, vključeni v eksperiment, so dobro razumeli potencialne ciljne skupine in izzive, s katerimi se soočajo. To znanje je olajšalo prepoznavanje nezadovoljenih potreb in vrzeli v obstoječih storitvah. Dobro razumevanje ciljne skupine s strani strokovnih delavcev je ključnega pomena za vzpostavitev zaupanja z mladimi ter za ugotavljanje dejanskih potreb in vrzeli na podlagi spremljanja najbolj prikrajšanih ljudi. Vendar mora to znanje in razumevanje izhajati iz razmišljanj mladih (kot je primer izbire duševnega zdravja v mladinskem parlamentu Slovenije), in ne zgolj iz razlag strokovnjakov, ki delajo z mladimi. Kljub temu je zaupanje v držo strokovnjaka bistvenega pomena, saj ta metoda zahteva kritičen in etičen pristop in ne sme razumeti predhodnega znanja kot samoumevnega.

Po opredelitvi ciljne skupine in vrzeli pri podpornih storitvah, smo določili ključne lokalne akterje (deležnike in odločevalce), ki bi lahko bili zainteresirani za reševanje problema. Preučili smo njihovo področje delovanja, da bi razumeli njihove morebitne motive za sodelovanje v procesu. Opredelitev pravih akterjev za sodelovanje je ključnega pomena, saj lahko bistveno vpliva na uspeh pristopa.

2. KORAK

Cilj tega koraka je bil z mladimi preveriti ugotovljene vrzeli, deležnike in odločevalce. Po določitvi skupine zainteresiranih mladih so bile načrtovane delavnice, na katerih so mladi opredelili nezadovoljive situacije, povezane z obstoječimi in neobstoječimi storitvami. Ta proces je vključeval delo na ugotavljanju skrbi mladih, njihovih ciljev in možnih rešitev za odpravo nezadovoljivih razmer.

Da bi lahko aktivirali deležnike in odločevalce, opredeljene v prejšnjem koraku, smo morali oblikovati argumente in strategijo, ki bi omogočila njihovo podporo pristopu in najti koristi zanje. V eksperimentu projekta so sodelovale različne javne in zasebne organizacije. Ključno je sodelovanje vseh deležnikov in odločevalcev, ki se ukvarjajo z izbrano problematiko, saj le tako lahko zagotovimo vse potrebne elemente za iskanje rešitev.

Nato smo stopili v stik z deležniki in odločevalci ter jim preko udeležbe v različnih delavnicah razložili naš pristop in jih povabili k sodelovanju. Cilj je bila skupna preučitev interesov vsake organizacije in institucije, ki delujejo vsaka na svoj način, da bi skupaj oblikovali rešitve za situacije, s katerimi se srečujejo in jih prepoznavajo mladi.

Ključnega pomena je tudi razjasnitev vlog in pričakovanj do vseh udeleženih akterjev. Ena od skupin, ki je bila vključena v eksperiment, je bila zaskrbljena, da bo njeno obstoječe sodelovanje z institucijami ogroženo, če se bo v eksperiment vključila še tretja stran (raziskovalci). Zato je bistveno, da se že na začetku pojasni vloga in drža oseb, ki vodijo delavnice. Poudarek je na preučevanju delovanja obstoječih storitev in ne vključenih organizacij in institucij. To je bistvenega pomena za vzpostavitev skupnih izhodišč, potrebnih za učinkovito sodelovanje in je v funkciji obravnavanja vprašanj ne da bi se postavili na eno ali drugo stran.

3. KORAK

V tem koraku smo vključili deležnike in odločevalce. Odločili smo se, da v ta del ne bomo vključevali mladih, ampak bomo delali na podlagi tega, kar so ti predhodno izpostavili. Cilj je bil, da bi z deležniki in odločevalci delili pomisleke o problematičnih področjih, ki so jih opredelili mladi.

Proces se je začel s predstavitvijo vprašanj in nezadovoljivih razmer, ki so jih opredelili mladi ter s popisom akterjev in spodbujevalnih dejavnikov ter ovir. Udeleženci so bili spodbujeni k razmisleku o predstavljenih vprašanjih in izzivih, ki so v očeh mladih del uveljavljenih postopkov reševanja. Nato smo poskušali razumeti obstoječe spodbujevalne dejavnike. V ta namen smo se najprej ukvarjali s premislekom o neprijetnih situacijah, s katerimi se soočajo odločevalci, za kar je bilo potrebno opazovati, kaj pri terenskem delu deluje in kaj ne, začevši z 'dogovori', ki jih je mogoče vključiti v prakso.

Vodstvo Departmaja Hérault (javna ustanova), ki je bilo vključeno, je pomagalo razumeti ugotovljene težave z njihovega vidika. To je omogočilo globlje razumevanje omejitev pri podpori mladim in obstoječim storitvam ter prepoznavanje obstoječih spodbujevalnih dejavnikov v institucijah, ki jih strokovnjaki na terenu niso nujno poznali.

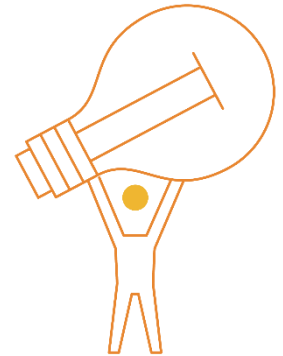
Tveganje, ki obstaja pri izvedbi tega koraka, je, da spremenimo obravnavana problematična področja v primerjavi s tistimi, ki so jih prvotno opredelili mladi. Potrebna je pozornost, da ohranimo začetno rdečo nit, tako da 'terensko delo' ohrani vlogo prevajalca in posrednika med mladimi in institucijami.

4. KORAK

Cilj tega koraka je bil sodelovati v skupnem razmisleku o sledečih vprašanjih: katere praktične vidike je mogoče opredeliti za izboljšanje sistema in praks, katere prilagoditve praks in orodij bi bilo treba izvesti, da bi opolnomočili strokovnjake, prostovoljce in javnost, kako bi bilo treba spremeniti orodja, da bi jih izboljšali, kako lahko zagotovimo, da sistem omogoča razvoj državljanstva, spretnosti in avtonomije javnosti, kako lahko sistem dodatno integriramo v lokalno okolje, kako lahko spodbudimo ljudi, da prevzamejo odgovornost za orodja in pobude?

V prejšnjem koraku so bile ugotovljene težave pri svobodnem izražanju udeležencev, kadar so bili na delavnici prisotni udeleženci, ki so na različnih hierarhičnih ravneh znotraj iste institucije. Zato smo za lažje izražanje organizirali vrstniške skupine in nato navzkrižno primerjali rezultate. Izkazalo se je, da so ti enaki. Nato smo predlagali skupno srečanje, na katerem so vsi skupaj nadaljevali z delom. Ustvarjanje okolja za boljši dialog, kjer se vsi počutijo dovolj varno, da se izrazijo, včasih pomeni 'ločene' prostore, vendar je to le vmesni korak, ki vodi do učinkovitega sodelovanja.

Po tem smo se lotili oblikovanja vsebine in oblike ukrepa ter akcijskega načrta. Skupina se je odločila, da bo z vzpostavitvijo platforme, ki je namenjena prilagojeni in osebni celostni podpori, delala na novi storitvi, ki bo zagotavljala celovito podporo mladim odraslim, ki zapuščajo sistem socialne pomoči za otroke in so na poti k samostojnosti. Ko je bil ukrep izbran, smo preverili, ali je realističen glede na obstoječa sredstva. Pri tem smo naleteli na težavo, saj ga je bilo treba oblikovati skupaj z deležniki ter odločevalci in je bilo njegovo izvedbo mogoče doseči le z medsebojnim dogovorom.

5. KORAK

Ukrep se je izvajal tri mesece. V tem času smo redno pregledovali akcijski načrt in druge potrebne ureditve.

Po zaključku akcije je bilo organizirano srečanje z vsemi vključenimi akterji, deležniki (vključno z mladimi) in odločevalci. Ta korak je bil ključnega pomena za razumevanje ovir in spodbujevalnih dejavnikov pri izvajanju ukrepa, saj je bil cilj, da se izvaja trajno kot nova storitev. Pridobljene izkušnje so nam pomagale pri oblikovanju strategije za izvajanje ukrepa, v razvoj katere so bili vključenimi vsi akterji. Vsi vključeni akterji, ki se strinjajo s stalnim izvajanjem ukrepa, se morajo zavezati, da ga bodo izvajali. V ta namen se lahko sklene vzajemni sporazum.

V Sloveniji

1. KORAK

Ker je bilo več sodelavcev projekta in zunanjih sodelavcev, vključenih v eksperiment, mladinskih uličnih delavcev, ki so se redno srečevali z mladimi, korak raziskovanja potreb ciljne skupine mladih ni bil potreben.

Projektna skupina je zunanje sodelavce prosila za predlog konkretne ciljne skupine, s katero bi izvedli eksperiment. Prejeli smo pet predlogov za delo z mladimi različnih starosti in z različnimi težavami, dve sta bili skupni vsem: brezdomstvo in duševno zdravje mladih. Odločili smo se za duševno zdravje mladih s posebej poudarjenimi vidiki:

- a) duševne stiske, njihovo prepoznavanje, kurativni ukrepi,
- b) podpora učiteljem/svetovalcem v šolah in drugih organizacijah, ki se srečujejo s težavami/stiskami mladih na področju duševnega zdravja in niso opremljeni z znanjem/veščinami za odzivanje in strokovno podporo.

Ker je večina zunanjih sodelavcev prihajala iz Ljubljane, smo jo izbrali za lokacijo eksperimenta.

Izkazalo se je, da je na srečanju strokovnjakov, ki delajo s ciljno skupino, najbolje izvesti "nevihto možganov", na kateri naj se razpravlja o vseh izzivih, ki jih je izpostavila ciljna skupina. Poleg tega naj strokovni delavci v možganski nevihti premislijo o vseh drugih izzivih, s katerimi se srečujejo pri delu s ciljno skupino. Nato je koristno odpreti prostor za razpravo, da se ti izzivi razširijo in raziščejo morebitne povezave ali prekrivanja med njimi. Na koncu se lahko skupina skupaj odloči, kateri izziv je najbolj pereč in zahteva takojšnjo pozornost.

Korak opredelitve deležnikov, ki smo jih želeli povabiti k sodelovanju, je bil izveden pozneje, po opredelitvi teme eksperimenta. Pri določanju deležnikov smo upoštevali vse, ki so pomembni za reševanje problema in ne le tistih, s katerimi smo že imeli vzpostavljene stike.

V tem koraku je bil pripravljen tudi podroben časovni raspored izvajanja eksperimenta, vključno z datumi vseh predvidenih srečanj in delavnic. To se je izkazalo za zelo učinkovito.

2. KORAK

Na podlagi izbrane ciljne skupine so vse organizacije skupaj opredelile deležnike, za katere smo menili, da bi jih sodelovanje v eksperimentu zanimalo. K sodelovanju smo jih povabili s pisnim vabilom, odzvalo pa se je šest organizacij.

3. KORAK

S strokovnimi delavci iz 6 organizacij smo izpeljali dve delavnici, na katerih smo identificirali glavne težave na področju duševnega zdravja mladih in možne rešitve.

1. Namen prve delavnice je bil identificirati področje duševnega zdravja mladih, in sicer: ključne elemente za uspešno delo z mladimi na področju duševnega zdravja, dobre prakse pri delu z mladimi na tem področju, ovire pri delu ter soočanje z njimi. Opredelili smo tudi izzive za delo naprej.

2. Druga delavnica je bila namenjena ožjenju izzivov za delo z mladimi na področju duševnega zdravja, opredelili smo dva možna za izpeljavo v eksperimentu:

- Povezovanje med organizacijami, ki so prisotne na terenu, in odločevalci.
- Pomanjkanje hitro dostopne, dalj časa trajajoče brezplačne pomoči mladim.

4. KORAK

Izpeljali smo dve delavnici:

1. Prva se je osredotočila na povezavo med organizacijami, ki izvajajo terensko delo z mladimi, in odločevalci. Na podlagi potreb in pričakovanj smo določili organizacije, ki izvajajo terensko delo z mladimi, in odločevalce. Oblikovala se je zamisel o vzpostavitvi mreže svetovalnih točk (za podporo mladinskim delavcem).
2. Drugo delavnico smo pričeli z namenom, da pripravimo konkreten načrt za oblikovanje mreže svetovalnih točk, vendar smo tekom delavnice prišli do spremenjenega načrta in se odločili za dva druga cilja eksperimenta:
 - vzpostavitev mreže mladinskih delavcev,
 - prizadevanje za pridobitev brezplačnih možnosti za psihoterapevtsko, psihološko obravnavo mladih - pridobitev brezplačnih vavčerjev za pomoč. Hkrati pa tudi pripraviti vprašalnik za terapevte, s katerim bi izvedeli, kaj jih ovira, da bi mladim nudili več pomoči.

Pripravili smo podroben načrt, in sicer:

- Vzpostavitev mreže mladinskih delavcev na platformi Slack z imenom Yolo Action.
- Priprava in izvedba vabila (z vprašalnikom), za pošiljanje terapevtom za pridobitev brezplačnih vavčerjev za zagotavljanje psihološke in psihosocialne podpore.

Pripravili smo tudi časovni načrt za celotno izvedbo eksperimenta.

V tem koraku se je na drugi delavnici zgodil nepričakovan obrat, saj smo pri načrtovanju izvedbe prvotnega načrta vzpostavitve svetovalnih točk ugotovili, da te zamisli ne bo mogoče izpeljati. Zato smo se odločili za drugačen cilj, in sicer, da bomo poskušali pridobiti brezplačne vavčerje za pomoč mladim ter da vzpostavimo mrežo mladinskih delavcev.

5. KORAK

Za izvedbo načrta smo potrebovali dva meseca in pol, del skupine je pripravil platformo in vzpostavil sodelovanje mladinskih delavcev, drugi del skupine je pripravil pismo in vprašalnik. Vsi pa smo identificirali različne terapevte in organizacije, ki ponujajo psihološko in psihosocialno pomoč, ter pismo poslali na 154 naslovov.

Ob koncu eksperimenta smo dobili 11 bonov za brezplačno pomoč ter se dogovorili o načinu uporabe vavčerjev. Hkrati smo se tudi dogovorili, da bomo rezultate eksperimenta predstavili na srečanju, kamor bomo povabili različne deležnike in jim tako predstavili naš predlog brezplačnih vavčerjev za terapije kot eno od možnih rešitev za reševanje pomanjkanja dostopa do cenovno dostopnih terapij za mlade.

Na Hrvaškem

1. KORAK

Na začetku je bilo treba opredeliti najpogostejše izzive, s katerimi se soočajo mladi na Hrvaškem. V ta namen smo uporabili vprašalnik, nato pa se na delavnicah poglobili v ta vprašanja. Nekateri posamezniki, ki smo jih povabili, se vabilu niso odzvali. Ko pa smo delavnice začeli izvajati, so se izkazale za zelo uspešne in produktivne.

Izpostavili smo najpogostejše težave, s katerimi se strokovnjaki srečujejo pri svojem vsakodnevem delu z mladimi: težave z duševnim zdravjem, tvegana vedenja, kot na primer beg od doma, konflikti, brezdomstvo, tveganja povezana z izobraževanjem, kot na primer šolski osip, agresivno vedenje in samopoškodovanje. Udeleženci so poudarili, da so težave v zvezi z duševnim zdravjem vse bolj razširjene, zlasti po pandemiji COVID-19. Poleg tega so izzivi, s katerimi se soočajo današnji mladi, vse bolj zapleteni, zato morajo imeti strokovnjaki več znanja in se vključiti v intenzivno sodelovanje z drugimi sektorji. To stališče temelji zgolj na spoznanjih strokovnjakov in bi bilo treba pridobiti tudi mnenja mladih, da bi lahko pridobili bolj celovit pogled na izzive.

Strokovnjaki so opredelili tudi težave znotraj sistema, ki ovirajo njihovo učinkovitost, vključno s pogostimi spremembami sistema in zakonodaje, pomanjkanjem nastanitvenih zmogljivosti, nevidnostjo mladih z vedenjskimi težavami, skepticizmom do zunanjih sodelavcev, nezadovoljivim sodelovanjem, preobsežnimi administrativnimi nalogami, neustreznimi oblikami ukrepanja, pomanjkanjem supervizij in izobraževanja, nezadostno podporo ministrstva in neustreznim usposabljanjem strokovnjakov.

Na Hrvaškem strokovni delavci koncepta terenskega dela z mladimi niso dobro poznali, vendar so opisali pristope k delu z mladimi, ki vključujejo elemente terenskega dela z mladimi. Naš cilj je bil povečati ozaveščenost strokovnih delavcev o terenskem delu z mladimi, kot okviru za reševanje kritičnih problemov, ki smo jih ugotovili med mladimi na Hrvaškem.

Na delavnicah smo oblikovali številne ideje o tem, kako začeti terensko delo z mladimi na Hrvaškem in opredelili potencialne partnerje.

3. KORAK

Tretja delavnica, na kateri so sodelovali strokovnjaki in predstavniki ministrstva, se je izkazala za zelo produktivno. Izvajalci so predstavili odlične predloge, vključno z možnostmi sodelovanja na področju terenskega dela z mladimi preko:

družinskih centrov, ki zdaj niso vključeni, bi pa morali izvajati zgodnje intervencije;

zduženj, ki izvajajo različne projekte, v katere so vključeni mladi, pri čemer se moramo najprej usmeriti na krovna združenja, ki se osredotočajo predvsem na mlade;

Mreže mladih Hrvaške;

povezave z osrednjim državnim uradom za demografijo in mladino, da bi razumeli njihove načrte, saj so nekateri mladi trenutno zaposleni in potrebujejo svetovanje in bi bilo tako potrebno oceniti dejavnosti državnega urada in njihovo morebitno usklajenost s to temo;

mladinskih centrov mesta Zagreb, ki ponujajo številne dejavnosti in programe za mlade, tako kot tudi drugi podobni centri;

društva Rdečega križa, saj so prav tako dobro uveljavljena organizacija in imajo svetovalna središča za mlade;

Karitasa, cerkvenih združenj in ustanov;

športnih centrov in mestnih športnih centrov;

mest, na katerih se zbirajo mladi in tam preživljajo čas, saj jih je treba nagovoriti tam, kjer se družijo.

Izjemno pomembno je povezovanje teh centrov z zavodi za socialno varstvo in združenji, ki se ukvarjajo z mladimi. Te pobude bi morale biti lokalne, na ravni sosesk, znotraj lokalnih skupnosti. Po zgledu nekaterih držav so bile stare zapuščene garaže ponovno uporabljene kot prostor za terensko delo z mladimi, pri čemer smo se osredotočili na delo z mladimi in otroki.

4. KORAK

Oblikovana sta bila dva ukrepa:

- predlog da bi združenja, mladinski centri, kulturni centri in družinski centri izvajali terensko delo z mladimi, ki potrebujejo pomoč,
- povezovanje teh združenj in centrov s centri za socialno delo.

Na splošno je treba ponovno oživiti šolsko socialno delo. To se nanaša predvsem na skupnostne storitve.

5. KORAK

Izvajanje eksperimenta je vključevalo zagovarjanje šolskega socialnega dela. Izvedenih je bilo več sestankov z varuhom otrokovih pravic, predstavniki ministrstev za socialno varstvo in izobraževanje ter združenj socialnih delavcev in sorodnih poklicev.

Na rezultate še čakamo, vendar verjamemo, da smo naredili pomemben korak k spodbujanju šolskega socialnega dela in terenskega dela z mladimi na Hrvaškem.

V zadnjem koraku smo ocenili izvedljivost naših ciljev. Kljub informacijam, da ministrstvo za izobraževanje morda ne bo priznalo potrebe po socialnih delavcih v šolah, nam je v sodelovanju z društvi in nevladnimi organizacijami uspelo sprožiti izvajanje terenskega dela z mladimi na Hrvaškem.

V Italiji

1. KORAK

Pilotna študija, izvedena v Italiji v okviru projekta Terensko delo z mladimi, je osvetlila ključne vidike metodologije intervencije. Ta metodologija je bila preizkušena v šolskem okolju v Italiji, kjer se je zgodil skrb vzbujajoč primer nasilja, ki ga je en učenec zagrešil nad drugim. Ta incident je povzročil stigmatizacijo napadalca, žrtev pa spodbudil, da se je sama izključila iz sistema in se počutila nezaščiteno in zapuščeno. Ta izkušnja je poudarila učinkovitost delavnice namenjene identifikaciji akterjev. Po temeljiti analizi dogodka je bil izdelan celovit zemljevid, s prikazom posameznikov, na katere bi situacija lahko vplivala. Ta zemljevid je vključeval ključne deležnike, kot so družine (zlasti matere), učitelji, pedagoški koordinator, ravnatelj in prostovoljci v šolskem okolju. Sodelovanje teh deležnikov v razpravah, izvedenih v okviru delavnice, je omogočilo podrobno analizo primera in olajšalo opredelitev potrebnih ukrepov. Ta delavnica je razkrila različne potrebe na tem področju, kar je omogočilo oblikovanje intervencije, ki ni obravnavala le nasilnega vedenja, temveč je žrtvi tudi preprečila, da bi se izolirala. Začetni korak v procesu pomoči je bil ključnega pomena za natančno oblikovanje celotne strategije posredovanja.

Prvi trije koraki so omogočili popis vključenih posameznikov preko celovite ocene sistema potreb in možnosti na tem področju. Izdelan je bil natančen in strukturiran zemljevid posameznikov, na katere bi dogodek lahko vplival, vključno z družinami (zlasti materami), učiteljem, pedagoškim koordinatorjem, ravnateljem, prostovoljci v šoli in drugimi. Ta zemljevid je omogočil identifikacijo ključnih posameznikov, ki so bili vključeni v temeljito analizo situacije, kar je bilo bistveno za načrtovanje intervencije. Ti tako identificirani posamezniki so sodelovali na skupinskih delovnih sestankih (delavnicah za identifikacijo), ki so omogočili podrobno analizo in natančno opredelitev potreb in zahtev vseh vpletenih strani. Analiza je izpostavila prikrita potrebe, zlasti potrebe fanta, ki je bil žrtev nasilja in se je zaradi negativnega razumevanja sebe in občutka nezaščitosti vse bolj pogrezal v proces samoizolacije.

3. KORAK

Italijanski primer 'Obravnavanje nelagodja in izključenosti v šolskem okolju' je poudaril osrednjo vlogo ključnih akterjev v procesu posredovanja. Natančneje, sociolog iz šolske službe za medosebne odnose je imel ključno vlogo pri sintezi zapletene mreže potreb v kontekstu šolskega okolja. Ta strokovnjak je z uporabo orodij sociologije omogočil konstruktiven dialog med dvema materama, materjo napadalca in materjo žrtve. Poleg tega je uspešno premostil vrzel med šolo in širšo mrežo območnih socialnih služb in dejavno spodbujal sodelovanje in povezovanje znotraj šolske skupnosti.

4. KORAK

Od četrtega koraka naprej je vloga sociologa postajala vse pomembnejša in bistvena. Sociolog, ki je deloval na lokalni ravni v službi za komunikacijo in medosebne odnose, je s formativnim spremljanjem učinkovito kataliziral kompleksen sistem potreb na tem področju s tem, da je ohranjal pozornost na nenehnem negovanju odnosov med šolo, družino in skupnostjo.

Z uporabo odnosnih orodij, ki jih ponuja sociologija, je sociolog uspešno spodbudil konstruktiven dialog z obema materama (z materjo napadalca in z materjo žrtve) in tako vzpostavil odnosni most med družinskimi komponentami, kar je ključni korak za aktivacijo sistemske intervencije.

Poleg tega je sociolog vzpostavil mrežo znotraj šole in jo povezal z območnim sistemom socialnih storitev. Ta prizadevanja so olajšala vzpostavitev institucionalnega mostu med šolo in skupnostjo, kar je bistven element izvajanja celovitih intervencij.

5. KORAK

Prejšnji koraki so bili ključni za pripravo na fazo načrtovanja in spremljanja, saj so sodelujočim stranem omogočili sprejemanje odločitev in izvedbo ukrepov za učinkovito upravljanje intervencije. Najpomembnejši vidik, ki se je pokazal v tej fazi, je bila natančna in takojšnja opredelitev elementov in metod za spremljanje intervencije. Ugotovljeno je bilo, da je brez zmožnosti izvajanja konkretnega in doslednega spremljanja izvedenih ukrepov, težko oceniti napredek, razvoj ali nazadovanje ter načrtovati vse potrebne korektivne ukrepe.

V Španiji

1. KORAK

Na začetku projekta je bila naloga ekipe, da ugotovi, s katerimi težavami se najpogosteje soočajo ranljivi mladi v Španiji, ki jih udeleženci srečujejo v okviru izvajanja terenskega dela. Strokovnjaki najprej niso bili dobro seznanjeni s konceptom terenskega dela. Vendar so strokovnjaki, ki so bili povabljeni k eksperimentu, kljub temu opredelili sistemske izzive, ki ovirajo njihovo učinkovitost. Ti so vključevali pogoste spremembe sistema in zakonodaje, pomanjkanjem nastanitvenih zmogljivosti, nevidnostjo 'edinstvenih potreb' mladih, skepticizem glede specifičnega sodelovanja, preobsežne administrativne naloge, nezadostne oblike ukrepanja, pomanjkanje supervizij in izobraževanja, nezadostno podporo ministrstva in neustrezno usposabljanje strokovnjakov.

Med določanjem prednostnih potreb je več strokovnjakov potrdilo, da je pomembno, da ranljivih mladostnikov ne obravnavamo kot monolitno skupino, temveč kot posameznike, ki jih oblikujejo njihove edinstvene okoliščine. Poudarili so, da jih je treba prenehati obravnavati kot homogeno skupino in se namesto tega osredotočiti na razumevanje njihovih prilagoditvenih odzivov na zahtevne življenjske razmere. Ta perspektiva, je bila po njihovem mnenju ključna, za oblikovanje bolj vključujočih in učinkovitejših strategij pomoči.

Poudarili so še, da so številna vedenja, ki so pripisana mladostnikovi osebnosti, dejansko prilagoditveni odzivi na ekstremne razmere, v katerih živijo, in ne glavni motiv za delovanje, kot se pogosto domneva. Izpostavili so, da je za oblikovanje učinkovitih intervencij in podpornih sistemov, ki priznavajo edinstvene izzive, s katerimi se sooča vsak posameznik, ključnega pomena celovit pristop, s čimer bomo zagotovili učinkovito obravnavanje potreb teh mladostnikov.

Strokovnjaki so se zavedali tudi pomena reševanja notranjega odpora znotraj svojega področja. Poglobili so se v to, kako si strokovnjaki, ki delajo z mladimi, razlagajo potrebe mladih in pomoč, ki jo prejema v okviru praks terenskega dela. Ta samorefleksija jim je omogočila, da so razpravljali o svojih pristopih in bolje uskladili svoje intervencije s prilagoditveni odzivi ranljivih mladih.

2. KORAK

V razpravi s socialnimi delavci in socialnimi pedagogi so ti sodelovanje z deležniki ocenili kot pretežno. Nekateri strokovnjaki so to izrazili z naslednjimi besedami: »Pogosto ne razumem vertikalne organizacije, ker prihaja od zunanjih ljudi. Zdi se mi, da je moj koordinator ujet med timom in svojimi nadrejenimi ter ima malo možnosti za odločanje. Kar zadeva horizontalno, notranjo organizacijo, menim, da pazimo pri komuniciranju in da vsak tim že išče svoje možnosti za samoupravljanje in zagotavljanje kakovostnih socialnovarstvenih storitev. Raje bi, da si prizadevamo za ponovni razmislek, kako med nami spodbuditi bolj vključujoče odzive, zlasti z mislijo na mlade, ki jih obiskujemo in ki potrebujejo takojšnjo pomoč.«

3. KORAK

Med analizo so nekateri poudarili, da imajo občasno občutek, da imajo zunanje zaznave večjo težo kot realnost tistega, kar se izkuša znotraj centrov.

Udeleženci sestanka so v razpravi delili svoje izkušnje, izzive in poglede. To svobodno izražanje jim je omogočilo, da so priznali potrebo po prožnejših in bolj prilagodljivih politikah na področju socialnih storitev, ki upoštevajo demografske spremembe v skupnosti, pa tudi socialne delavce in posebne potrebe, na primer migrantov. Socialna delavka, muslimanka, je vprašala: »Kako naj spremljamo te otroke, če včasih niti sebe ne razumemo dobro? Kako jih prepričati, da razumejo, na primer, pomen sprejemnega postopka, če se že mi sami ne počutimo vedno dobrodošli? Kako jim razložiti možnosti, ki jih lahko imajo, če so že tiste, ki jih imamo mi, omejene?« Ta razprava je osvetlila nujnost zapolnitve vrzeli med zunanjimi zaznavanji in notranjimi resničnostmi, s katerimi se soočajo tako socialni delavci kot mladi, ki jim nudijo podporo.

4. KORAK

Delavnice za sooblikovanje so se izkazale za ključne pri razvoju strategij in programov, ki odražajo edinstvene potrebe in izkušnje mladih. S sodelovanjem pri oblikovanju intervencij z uporabniki, socialni delavci zagotavljajo celovitejše pristope, ki vključujejo kulturno kompetenco, empatijo in aktivno sodelovanje uporabnikov, da bi ustvarili bolj vključujoče, empatično in sodelujoče okolje, v katerem se slišijo vsi glasovi, obravnavajo njihove potrebe in zmanjšuje stigma.

5. KORAK

Da bi okrepili in zagotovili kontinuiteto izvedenih ukrepov, so nekateri strokovnjaki pojasnili, kako strateško uporabljajo avtobiografsko pripovedovanje in avtoetnografijo kot metodološki pristop za razmislek in analizo o svojih intervencijah na področju sociale. Ta pristop jim omogoča zbiranje in dokumentiranje osebnih pripovedi in izkušenj tako strokovnih delavcev kot posameznikov, ki jim nudijo pomoč, kar osvetljuje različne perspektive in glasove, vključene v njihove pobude.

Vključevanje avtobiografskega pripovedovanja in avtoetnografije v naše prakse ne spodbuja le kulture vključevanja in aktivnega sodelovanja, temveč tudi krepi našo zavezanost k nenehnemu izboljševanju in prilagodljivosti. Opolnomoči nas, da oblikujemo intervencije, ki niso prilagojene le edinstvenim izkušnjam posameznikov, temveč temeljijo tudi na celovitem razumevanju zapletene družbene dinamike, kar na koncu spodbuja njihov učinkovitejši in trajnejši vpliv na področju sociale.

Orodja

1. KORAK: Določitev ciljne skupine ter opredelitev vrzeli in akterjev

MINI ZGODBE ⁵ (SKUPNO PREBIRANJE SITUACIJ)	
Čas: 45 minut	Udeleženci: strokovnjaki
Cilji: Izbira ciljne skupine. Opredelitev težav (vprašanj, zanimivih tem, problemov, izzivov) v povezavi z doživetimi situacijami. Prepoznavna nezadovoljivih razmer. Vzpostavitev okvirja delovanja, v smislu poslušanja in vzajemnega spoštovanja, v katerem ima vsakdo enako pravico do besede.	Opis dejavnosti: Udeleženci delijo situacijo, ki jim je predstavljala izziv pri delu z mladimi. Nato po vrsti komentirajo povedano, da bi opredelili vprašanja, pri katerih bi bilo zanimivo sodelovati in ki bi tudi spodbudila spremembe.
Pripomočki: zvezek	
Koraki: <ol style="list-style-type: none"> 1. Vsak posameznik razmišlja o situaciji, ki jo je doživel in je povezana s težavo (vprašanjem, zanimivo temo ali problemom), ki jo prepozna kot izziv. 2. Ko imajo vsi udeleženci (že skoraj) idejo, vsak po vrsti na kratko opiše situacijo (v eni do treh minut) in pojasni, kdaj se je zgodila, katere osebe so bile vključene, kakšna so bila tveganja, kaj se je zgodilo potem in kaj so ob tem doživljali. Bistveno je, da se udeleženci lahko izražajo po vrsti in ne prekinjajo drug drugega. 3. Ko vsak udeleženec opiše svojo situacijo, sledi razprava. Vsak udeleženec komentira, kar so povedali drugi in poskušamo naštetih različna vprašanja in nezadovoljive razmere, ki jih lahko prepoznamo v zgodbah. Pri tem si pomagamo z različnimi vprašanji: na kateri družbeni problem se nanaša ugotovljena težava, kaj s sociološkega in zgodovinskega vidika pojasnjuje dejstvo, da se ta položaj obravnava kot problematičen, katere potrebe mladih niso zadovoljene v zvezi z ugotovljenimi težavami in dejstvi, kateri so spodbujevalni dejavniki in ovire na poti spodbujanja spremembe, kateri bi bili prvi koraki pri odpravi ugotovljenih ovir z uporabo spodbujevalnih dejavnikov? (-> Tu se zanašamo na znanje udeležencev, vendar lahko o tem vprašanju povprašamo tudi raziskovalce). 	

⁵ Metoda skupinske analize (glej knjigo *La Méthode d'Analyse en groupe: application aux phénomènes sociaux*, ki so jo leta 2009 napisali Franssen, Chaumont in Van Campenhout).

ZEMLJEVID OZEMLJA	
Čas: 45 minut	Udeleženci: strokovnjaki
Cilji: Opredelitev virov ozemlja in mreže. Opredelitev akterjev (mladih, mladinskih in drugih organizacij, raziskovalcev, izvoljenih predstavnikov itd.).	Opis dejavnosti: Poiščite in prepoznajte ekosistem, v katerem živimo, odkrijte in razumite območje, na katerem živimo, izmenjajte informacije, povežite se in vzpostavite stik z novimi partnerji, aktivirajte ljudi, povezane s to temo in vzpostavite mrežo akterjev.
Pripomočki: 1. velik plakat ali velik prazen zemljevid sošeske, mesta ali območja, 2. markerji različnih barv.	
Koraki: 1. Na sredino skupine moderator postavi prazen zemljevid (ulice in nekaj simboličnih stavb, mesto ali območje) ali list papirja na katerega udeleženci sami narišejo zemljevid. 2. Za vsako navodilo ali vprašanje skupina izbere barvo markerja, ki predstavlja ustrezne akterje in vire, potrebne za izvedbo pristopa. 3. Zemljevid dopolnijo s plastmi, z namenom vizualne predstavitve vseh pomembnih akterjev, ki so povezani s tem vprašanjem.	

ORODJE ZA POPIS AKTERJEV	
Čas: 45 minut	Udeleženci: strokovnjaki
Cilji: Prepoznati akterje z namenom aktivacije, ko bo to potrebno. Opredeliti akterje: odločevalce in deležnike.	Opis dejavnosti: Ustvarite pregled posameznikov, ki lahko spodbudijo spremembe, tako da razumete njihove možnosti ukrepanja.
Pripomočki: zvezek	
Koraki: 1. Izberite odločevalce, na katere želite vplivati, da spodbudijo spremembo razmer. Če želite ugotoviti, kateri so najpomembnejši, upoštevajte naslednja vprašanja: - Kdo ima največ pristojnosti pri odločanju, ali se bo sprememba zgodila? - Kdo je najbolj pripravljen ukrepati? - S kom ste neposredno povezani, oziroma s kom lahko zlahka navežete stik prek obstoječe mreže poznanstev? 2. Te elemente ponazorite na miselnem zemljevidu.	

2. KORAK: Terensko delo z namenom preverjanja ugotovljenih vrzeli s pomočjo mladih ter aktivacija deležnikov in odločevalcev

SANJE IN BES	
Čas: 35 minut	Udeleženci: strokovnjaki in mladi
Cilji: Prepoznati sanje in jezo mladih.	Opis dejavnosti: Strokovni delavec bo o svojem obisku vnaprej obvestil skupino mladih, opredeljeno v 1. KORAKU (na podlagi terenskega dela). Lokacija delavnice je lahko prilagodljiva, lahko je na prostem, na ulici itd. Dejavnost lahko temelji tudi na aktivnostih, kot so kartice, ki združujejo fotografije z besedami, sprehodi po mestu ali pogovori z ljudmi.
Pripomočki: <ol style="list-style-type: none">1. velik plakat,2. markerji različnih barv.	
Koraki <ol style="list-style-type: none">1. (3-5 minut) Individualni razmislek, skladno z navodili: razmislite o situaciji, ki ste jo doživeli vi ali nekdo, ki vam je blizu, in vas je razjezila. Razmislite, kaj vas je razjezilo in kakšne sanje ali želje imate v zvezi s to situacijo. Kot izhodišče uporabite konkretno, oprijemljivo izkušnjo.2. (10 minut) V parih ali trojkah se pogovarjajte o svojih izkušnjah, pri čemer si med seboj podelite situacije, ki so vas razjezile, ali sanje, ki ste jih prepoznali.3. (Čas trajanja se prilagodi) Izmenjajte ključna spoznanja vaših razprav, teme, povezane s skupino, ali področja (moderirajo strokovnjaki, ki delajo z mladimi ali izobraževalci). Izvedite skupinski pregled, da bi teme dopolnili in opredelili, ne da bi jih takoj povezali z določenimi koncepti ali ukrepi.4. Izberite eno točko besa in poiščite ustrezne sanje, ki bi jo lahko razrešile. Predstavljajte si idealne razmere (luna) in razmislite, katere okoliščine bi bile zadovoljive. Raziščite, ali imajo tudi drugi mladi ista vprašanja, težave in potrebe. Morda so tudi druge skupine izpostavile podobna probleme in bi lahko sodelovale pri njihovem reševanju.	

WWWHHW	
Čas: 60 minut	Udeleženci: strokovnjaki
Cilji: Zbiranje informacij o problemu.	Opis dejavnosti: Ta dejavnost vam omogoča sistematično zbiranje informacij, potrebnih za reševanje problema, s sledenjem logičnemu zaporedju vprašanj.
Pripomočki: <ol style="list-style-type: none"> 1. samostoječa tabla za pisanje, 2. samolepilni lističi, 3. flomastri. 	
Koraki: <ol style="list-style-type: none"> 1. Vsak udeleženec posebej odgovori na naslednja vprašanja: Kakšne so trenutne razmere? Vsak udeleženec izbere problem, s katerim se srečuje pri svojem delu z mladimi, vrzel, ki jo je opazil in ki mladim onemogoča dostop do njihovih pravic (opažanja o tem, kaj na poteh mladih ni delovalo, kakšne so bile vrzeli v podpori ter kakšni so bili občutki jeze in utrujenosti mladih, ki so povezani z njihovimi izraženimi potrebami (ne s tistimi, o katerih je vnaprej razmišljal strokovnjak ali prostovoljec). Kdo je bil vpleten? Kdo je vpleten, kdo ima težave in koga zanima kakšen bo rezultat? Kje je težava? Kdaj se jo lahko opazi? Kako dolgo že imamo to težavo? Kdaj se je pojavila? Kdaj je bila težava odkrita? Kako se zgodil? Kako pride do težave? Zakaj se zgodi? Kaj povzroča težavo? <ol style="list-style-type: none"> 2. Udeleženci združijo svoje odgovore, razpravljajo o vprašanjih in pripravijo povzetek težav. 3. Udeleženci z glasovanjem izberejo vprašanje, povezano s ciljno populacijo. 	

OBLIKOVANJE STRATEGIJE AKTIVACIJE DELEŽNIKOV IN ODLOČEVALCEV	
Čas: 60 minut	Udeleženci: strokovnjaki
Cilji: Priprava na vključitev deležnikov in odločevalcev. Oprelitev manevrskega prostora in možnega odpora.	Opis dejavnosti: Ta dejavnost vključuje oblikovanje argumentov in strategije za pridobitev podpore deležnikov in odločevalcev, s tem, da jim pomagamo razumeti vrednost pristopa.
Pripomočki: zvezek	
Koraki: <ol style="list-style-type: none"> 1. Spodbujajte odprto razpravo o sledečih vprašanjih: Kako lahko ti deležniki in odločevalci vplivajo na spremembe ali jih olajšajo? Na katerih področjih imajo možnost uvesti spremembe? Kakšen manevrski prostor imajo? Morda se zdi samoumevno, vendar imajo deležniki in odločevalci včasih na voljo več vzvodov za ukrepanje. Koristno je, da natančno opredelite pričakovanja, ki jih imate do njih. <ol style="list-style-type: none"> 2. Napišite vabilo, ki bo vsebovalo te elemente, in jih povabite k sodelovanju. 	

ALI

DELAVNICA 1: OBLIKOVANJE STRATEGIJE AKTIVACIJE DELEŽNIKOV IN ODLOČEVALCEV	
Čas: 90 minut	Pripomočki: plakati, različna pisala (svinčniki, markerji itd.), samolepilni lističi.
Cilji: Opredeliti potrebe strokovnjakov, ki delajo z mladimi ter njihova pričakovanja do deležnikov in odločevalcev, opredeljenih v prejšnjih korakih. Izdelati akcijski načrt za povezovanje z enim od naštetih deležnikov in odločevalcev, s katerimi še niso sodelovali.	Opis dejavnosti: Glede na to, da se je pri izvajanju delavnic v okviru projekta Terensko delo z mladimi pokazalo, da se strokovnjaki, ki delajo z mladimi, pogosto spopadajo z lastnim občutkom nemoči pri pomoči mladim, je namen te delavnice raziskati, kakšne podpore jim primanjkuje, kako se lahko opolnomočijo, kako vidijo svojo vlogo in kako si predstavljajo vlogo deležnikov in odločevalcev.
Koraki: <ol style="list-style-type: none"> 1. Začnite z igro spoznavanja za spodbujanje povezovanja in timskega dela: deževno, sončno, oblačno. 2. Vsak udeleženec dobi list papirja in naj nariše svojo reko poklicne poti od začetka do danes. Označijo naj kritične točke, ki so bile ključne na njihovi poti, izpostavijo posameznike ali dogodke, ki so bili pomembni v različnih obdobjih, in opišejo, kako so ti dogodki ali situacije vplivali nanje in na njihovo poklicno pot. Udeleženci predstavijo svoje reke in o njih razpravljajo ter iščejo skupne točke in priložnosti za uporabo skupnih izkušenj pri svojem delu. 3. Udeležence razdelite v skupine in vsaka skupina obravnava naslednja vprašanja: kaj vam manjka pri vašem delu v smislu podpore in povezav, kako razumete svojo vlogo pri procesu samopomoči, kaj lahko okrepi vaše sposobnosti? 4. Na podlagi skupinskih razprav udeleženci opredelijo deležnike in odločevalce, ki so po njihovem mnenju ključni za krepitev podpore in povezovanja. Opredelijo tudi dodatne potrebe in pričakovanja, ki jih gojijo do teh deležnikov in odločevalcev, ter se odločijo, koga bi povabili k izvedbi potrebnih sprememb. 	
Povratne informacije: udeležence spodbudite, da z gibanjem po sobi delijo, kako je današnja delavnica vplivala nanje ter kakšna čustva in spoznanja trenutno doživljajo.	

DELAVNICA 2: OBLIKOVANJE STRATEGIJE AKTIVACIJE DELEŽNIKOV IN ODLOČEVALCEV	
Čas: 90 minut	Pripomočki: plakati, različna pisala (svinčniki, markerji itd.), samolepilni lističi, kartice veščin.
Cilji: Določitev dolgoročnih in kratkoročnih ciljev. Oblikovanje akcijskega načrta za doseg te ciljev.	Opis dejavnosti: Za uspešno aktivacijo deležnikov in odločevalcev je nujno opredeliti cilje in oblikovati akcijski načrt.
Koraki: <ol style="list-style-type: none"> 1. Začnite z igro spoznavanja za spodbujanje povezovanja in timskega dela: Jezdec (igra). 2. Pripravite akcijski načrt za vzpostavitev mreže: opredelite kratkoročne in dolgoročne cilje, ki jih želite doseči, določite ključna sporočila, ki jih boste posredovali deležnikom in odločevalcem, določite komunikacijske kanale, ki jih boste uporabili, izberite platformo, ki jo boste uporabili za zbiranje dokumentov, določite, katere dokumente boste zbirali, določite vloge v skupini, pripravite časovni načrt, v katerem bo opisano zaporedje dejavnosti. 	
Povratne informacije: razporedite kartice veščin na tla. Vsak udeleženec izbere eno kartico veščin zase in eno za skupino ter pojasni svojo izbiro.	

3. KORAK: Razumevanje in analiza

DELAVNICA 1: ZAČNIMO	
Čas: 90 minut	Udeleženci: strokovnjaki, deležniki in odločevalci
Cilji: Spoznavanje. Opredelitev ključnih elementov za uspešno delo z mladimi. Opredelitev dobrih praks pri delu z mladimi. Ugotavljanje ovir za delo in načini za njihovo odpravljanje.	Opis dejavnosti: Ker je to naša prva delavnica, je nujno, da se spoznamo. To je prvi korak k ustvarjanju varnega prostora, v katerem lahko vsi aktivno sodelujejo. Udeleženci bodo raziskali ključne elemente za uspešno delo z mladimi, povezane z opredeljeno problemsko temo, izmenjali znanje o dobrih praksah, prepoznali ovire, ki so povezane z delom in pripravili strategije za premagovanje teh ovir na sistemski, organizacijski in individualni ravni.
Pripomočki: lista prisotnosti, kartice Dixit, plakati, različna pisala (svinčniki, markerji itd.), samolepilni lističi.	
Koraki: <ol style="list-style-type: none"> 1. Na tla položite kartice Dixit in udeležence povabite, da izberejo kartico, ki jih je pritegnila. Skupini naj se nato predstavijo in navedejo svoje ime, organizacijo in kaj jih je spodbudilo, da so se delavnice udeležili. 2. Sodelujte z udeleženci pri oblikovanju dogovorov, ki bodo usmerjali izvajanje delavnic in nadaljnjih korakov. Te dogovore napišite na velik plakat in jih postavite na vidno mesto. 3. Udeležence prosite, da svoja pričakovanja glede sodelovanja in morebitne pomisleke napišejo na samolepilne lističe. Te potem nalepite na plakat in ga postavite na vidno mesto, saj služijo kot referenca za delo na delavnici, z namenom olajševanja ustvarjanja varnega in odprtega okolja. 4. Udeležence razdelite v dve skupini in vsaki skupini dajte plakat in pisala. Vsaka skupina določi predstavnika, ki bo predstavil ugotovitve skupine o naslednjih vprašanjih: ključni elementi za uspešno delo z mladimi v zvezi z opredeljeno problemsko temo, dobre prakse, prepoznane ovire pri delu in strategije za premagovanje teh ovir na sistemski, organizacijski in individualni ravni. 	
Povratne informacije: Izvedite ocenjevanje s prsti, pri čemer vsak prst ene roke predstavlja eno izjavo: bilo mi je všeč, motilo me je, spremenil bi, s seboj bom vzel, pustil bom tu.	

DELAVNICA 2: ZAČNIMO	
Čas: 90 minut	Udeleženci: strokovnjaki, deležniki in odločevalci
<p>Cilji:</p> <p>Določitev najbolj perečega skupnega izziva, s katerim se bomo ukvarjali.</p> <p>Opredelitev drugih potencialnih partnerjev med deležniki in odločevalci.</p>	<p>Opis dejavnosti:</p> <p>Cilj te delavnice je izmed izzivov, opredeljenih na prejšnji delavnici, izbrati enega, ki ga bomo obravnavali.</p> <p>Cilj je tudi opredeliti druge deležnike in odločevalce, s katerimi lahko sodelujemo pri reševanju izbranega izziva.</p>
<p>Pripomočki:</p> <p>Seznam izzivov, izpostavljenih na prejšnji delavnici (vsak udeleženec prejme natisnjen seznam izzivov), plakati, različna pisala (svinčniki, markerji itd.) in samolepilni lističi.</p>	
<p>Koraki:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Začnite z dejavnostjo, s katero boste okrepili povezanost skupine in se pripravili na delo: v tišini preštejte do 20. Udeleženci izmenjaje povedo številko, pri čemer ni vnaprej določenega vrstnega reda, kdo bo jo povedal naslednji, ampak morajo udeleženci intuitivno ugotoviti, kdaj so na vrsti. Če več udeležencev hkrati pove isto številko, začnite znova. Nadaljujte, dokler ne dosežete števila 20 brez napak. 2. Skupini dajte 10 minut časa, da se pogovorijo o tem, ali ima kdo še kakšno nerešeno temo s prejšnje delavnice, ki bi jo želel obravnavati s skupino. 3. Vsakemu udeležencu dajte list z izzivi, opredeljenimi na prejšnji delavnici. S seznama naj izbere tri izzive, ki se mu zdijo najpomembnejši. 4. Udeležence razdelite v skupine po tri. Med izzivi, ki jih je vsak udeleženec izbral kot najpomembnejše, morajo skupaj izbrati enega, ki je za skupino najpomembnejši. Vsaka skupina predstavi svoj izbrani izziv, celotna skupina pa potem skupaj izbere en skupni izziv, s katerim se bodo ukvarjali in ga rešili. 5. Po izbiri skupnega izziva se udeleženci ponovno združijo v skupine in določijo druge deležnike in odločevalce, za katere menijo, da lahko pomagajo pri reševanju izziva. 6. Udeleženci na plakatu na levi strani navedejo organizacije, s katerimi že sodelujejo (ali so sodelovali), na desni strani pa organizacije, s katerimi še niso sodelovali. 7. Skupine naj nato odgovorijo na naslednja vprašanja: katere dobre prakse sodelovanja s temi drugimi deležniki in odločevalci že imajo, s katerimi ovirami se srečujejo pri povezovanju z njimi, ali lahko katera od dobrih praks odpravi določeno oviro, kje na podlagi svojih izkušenj vidijo priložnosti? 	
<p>Povratne informacije: Vsak udeleženec v krogu pove stavek o tem, kje se trenutno nahaja, kaj čuti itd.</p>	

ANALIZA IN PREMISLEK O NEPRIJETNIH SITUACIJAH	
Čas: 60 minut	Udeleženci: strokovnjaki, deležniki in odločevalci
Cilji: Razprava o nezadovoljivih storitvah ali razmerah.	Opis dejavnosti: Cilj te dejavnosti je ustvariti okolje, ki spodbuja odprt dialog med deležniki in odločevalci, da razmislijo o obstoječih možnostih za prilagajanje. Cilj je razviti 'umetnost disputacije', ⁶ kot sredstva za spodbujanje demokratične razprave v službi mladih in premagati izzive v komunikaciji med različnimi akterji (povezano z njihovimi položaji in vlogami ter etičnimi stališči). Metoda 'disputacije' je zasnovana tako, da spodbuja kritično mišljenje in spoštovanje različnih perspektiv, ne da bi en sam pogled vsiljevali kot dokončen.
Pripomočki: karton, zvezek, samolepilni lističi	
Koraki:	
<ol style="list-style-type: none"> Začnite s predstavitvijo vprašanj in nezadovoljivih situacij, ki so jih opredelili mladi, skupaj s kartiranjem akterjev ter opredelitvijo spodbujevalnih dejavnikov in ovir iz delavnice Mini zgodbe (skupno prebiranje situacij). Podrobno se pogovorite o vrzelih. Udeležence povabite, naj o predstavljenih vprašanih razmislijo s pomočjo individualnih samolepilnih lističev, nato pa podobne odgovore razvrstite skupaj za skupno razpravo. Postavite vprašanja, kot so: <ul style="list-style-type: none"> - Kakšni so izzivi, ki jih prinašajo te razmere (socialni, gospodarski, politični itd.)? - Kaj ta situacija razkriva o družbi? - Kateri zgodovinski dejavniki so prispevali k sedanjemu stanju? - Kdo so akterji, odgovorni za te razmere? - Na kakšnih argumentih so pobudniki utemeljili svoje odgovore? Udeleženci naj nato razmislijo, kaj ovira razvoj rešitev. Vsak posameznik naj temu nameni 5 minut časa, nato pa izvedite skupno razpravo. Postavite vprašanja, kot so: kaj ovira razvoj ustreznih rešitev, ki bi ustrezale potrebam današnje mladine; kateri posebni vidiki se v teh situacijah kažejo kot ovire za napredek? Opredelite nekatere ključne elemente, ki ovirajo napredek, da bi omogočili razvoj novih rešitev za ponujene storitve. Naslednji korak delavnice je razumevanje obstoječih možnostih za prilagajanje. To storite tako, da začnete s premislekom o neprijetnih situacijah za deležnike in odločevalce. Pri tem je treba opazovati, kaj deluje na terenu, začenši z 'dogovori', ki se izvajajo v praksi. <ul style="list-style-type: none"> - Kako se neformalno obravnavajo in rešujejo trenutne situacije? Katere notranje spremembe in možnosti za prilagajanje so na voljo? Kje so še možnosti za usklajevanje? - Kakšne so te prilagoditve (tehniko, medosebni odnosi itd.)? Razvrstite jih po kategorijah (v tabelo), nato pa za vsako kategorijo zapišite: <ul style="list-style-type: none"> - Kaj se zgodi, če se ta ureditev spremeni? Kakšne so morebitne posledice? Kateri strahovi so povezani s spremembami, bodisi družbenimi bodisi institucionalnimi? - Zakaj te situacije razumemo kot neprijetne (v smislu hierarhije, teme in področja)? Katere temeljne predpostavke so postavljene pod vprašaj? Navedite tri stvari na splošno. - Katere ukrepe je treba sprejeti? Katere možnosti za prilagoditev so na voljo vodjem in skupinam? V kakšnem okolju je mogoča razprava? Navedite tri stvari na splošno. - Kateri pogoji in elementi so potrebni za odprt dialog? 	

⁶ Umetnost disputacije: <https://www.ethique-politique.fr/disputatio-debat-contradictoire/>

KORAK 4: Posredovanje, sodelovanje in oblikovanje

ORODJE ZA POSREDOVANJE ZA SPODBUJANJE UPOŠTEVANJA RAZLIČNIH INSTITUCIONALNIH ALI DRUŽBENIH KULTUR: POSREDNIK, PREVAJALEC																							
Čas: 45 minut		Udeleženci: deležniki, odločevalci, mladi																					
Cilji: Ustvariti prostor za sodelovanje in določiti njegove meje. Opredelitev vsebine in oblike ukrepa. Zgraditi mostove med različnimi akterji. Izdelava akcijskega načrta.		Opis dejavnosti: Cilj je analizirati načine za izboljšanje obstoječih storitev v več fazah. Poskrbeti je treba, da posamezniki lahko izrazijo svoje mnenje (na primer s pomočjo samolepilnih lističev), nato pa, da se izrazi mnenje skupine in se omogoči vsem, da se izrazijo, da se omogoči anonimnost odgovorov ter tako spodbudi odprta razprava.																					
Pripomočki: karton, zvezek, listki																							
Koraki: <ol style="list-style-type: none"> 1. Predstavitev predhodnih korakov. 2. Izvedite kolektivno spraševanje o naslednjih vprašanjih: <ul style="list-style-type: none"> - Katere praktične vidike je mogoče opredeliti za izboljšanje sistema in praks na podlagi opravljenih analiz? - Kakšne prilagoditve praks in orodij bi bilo treba izvesti, da bi opolnomočili strokovnjake, prostovoljce in javnost? - Katere bi bilo treba spremeniti storitve, da bi jih izboljšali? - Kako lahko zagotovimo, da sistem omogoča razvoj državljanstva, spretnosti in avtonomije javnosti? - Kako lahko sistem dodatno integriramo v lokalno okolje? - Kako lahko spodbudimo ljudi, da prevzamejo odgovornost storitev? 3. Kateri ukrepi bi omogočili premagovanje ugotovljenih ovir? Viharjenje možganov: vsak udeleženec zapiše po eno idejo na samolepilni listič. Na tej stopnji ne gre za vprašanje, ali smo realistični ali pragmatični, temveč za to, da si dovolimo preseči okvir. Čas je, da sanjarite in ponovno začarate politiko! 4. Delo v skupini: po predstavitvi ideje skupina izpolni naslednjo tabelo: <table border="1" data-bbox="204 1480 1402 1700"> <thead> <tr> <th>Načini ukrepanja</th> <th>Specifičnost</th> <th>Merljivost</th> <th>Dosegljivost/a mbicioznost</th> <th>Realističnost</th> <th>Časovni okvir</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> </tbody> </table> 5. Zadnji korak je namenjen identifikaciji omejitev in obsega avtonomije, ki ga imajo vsi akterji (prilagoditve, ki kljub vsemu obstajajo)⁷ za vsakega udeleženca ter določanju meja in manevrskega prostora za specifično vrzel. 						Načini ukrepanja	Specifičnost	Merljivost	Dosegljivost/a mbicioznost	Realističnost	Časovni okvir												
Načini ukrepanja	Specifičnost	Merljivost	Dosegljivost/a mbicioznost	Realističnost	Časovni okvir																		

⁷ Crozier ali Bernoux, *La sociologie des organisations*, str. 150.

BALON NA VROČ ZRAK

Čas: 45 minut

Udeleženci: deležniki, odločevalci, mladi

Cilji:

Poglobitev razumevanja izbranega vprašanja oziroma problema.

Oprelitev ciljev, ovir, virov itd.

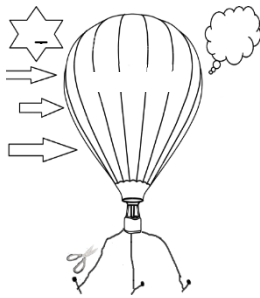
Pripraviti seznam možnih ukrepov, ki rešujejo izbrano vprašanje ali problem.

Opis dejavnosti:

Udeleženci izpolnijo sliko balona na vroč zrak in na ta način zberejo ključne elemente o vprašanju: cilje, prednosti in omejitve udeležencev, vire, ovire in vzvode ter ukrepe, ki bi lahko vplivali na izbrano temo.

Pripomočki: zelo velik plakat s spodnjo risbo, izrisano v velikem merilu.

Koraki:

Plakat se postavi na sredino skupine. Udeleženci skupaj iščejo odgovore na različne vidike. Predstavljen je zanimiv vrstni red potovanja s tem balonom na vroč zrak:

1. Problem, vprašanje, težava, s katero se želi skupina ukvarjati.
2. Rezultat, cilj, sanje.
3. Udeleženci: njihova imena, prednosti, omejitve.
4. Ugodni vetrovi: viri, njihova razpoložljivost ter spretnosti v skupini in njenem okolju.
5. Omejitve: kaj vas ovira pri doseganju cilja?
6. Vzvodi: kaj bo omogočilo odstranitev omejitev?
7. Ukrepi, ki jih je mogoče sprejeti za doseg cilja.

Pri prvih dveh točkah je bistveno, da skupina doseže soglasje. Po potrebi se o različnih predlogih razpravlja, da se najde odgovor, ki bo ustrezal vsem.

Pri ostalih točkah se, tako kot pri miselni nevihti, vse ideje zabeležijo. Bistveno je, da se ne omejujemo in vsakomur dovolimo, da pove, kar mu pride na misel, brez obsojanja. Včasih se lahko iz najbolj norih idej pojavi zamisel, ki aktivira celotno skupino.

Vrstni red ne sme biti zavezujoč. Če ima udeleženec idejo o točki, ki je že bila obravnavana, jo lahko vedno dodamo.

OBLIKOVANJE ORODJA ZA UKREPANJE	
Čas: 60 minut	Udeleženci: deležniki, odločevalci, mladi
Cilji: Načrtovati prototip ukrepa, izbranega v prejšnji fazi in opraviti delo, ki je potrebno za spremembo obstoječih storitev, da bi zadovoljili potrebe prebivalstva.	Opis dejavnosti: Cilj je opredeliti ukrep, ki bo izveden in je skladen z ugotovitvami prejšnjih faz, pri čemer je treba dati prednost posameznikom, da izrazijo svoje mnenje (na primer s pomočjo samolepilnih lističev), in nato še izražanju mnenja skupine.
Pripomočki: karton, zvezek, samolepilni listki	
Koraki: <ol style="list-style-type: none"> ANALIZA (45 minut) Na podlagi predhodnega dela so vsi udeleženci povabljeni, da s pomočjo samolepilnih lističev prepoznajo in komentirajo prednosti in pomanjkljivosti predstavljenih ukrepov. Sestavite seznam prednosti. OBLIKOVANJE (1 ura in 45 minut) Po opravljeni analizi skupina izbere ukrep, za katerega se zdi, da najbolje ustreza potrebam in oblikuje različne razsežnosti ukrepa, s poudarkom na vključevanju prednosti drugih predlaganih ukrepov. Različne razsežnosti so lahko (vendar niso omejene na): storitve, ki jih je treba aktivirati, referenčne osebe, oblika ukrepa, uporabljeni mediji (formalni, neformalni, papir, internet itd.), merila za ocenjevanje itd. Cilj je izdelati prototip ukrepa in čim bolj razširiti koncept. PREDSTAVITEV, IZMENJAVE (30 minut) Opredelitev smernic izvajanja ukrepa: na koliko ljudi bi lahko vplival, kako dolgo bi ukrep trajal itd. 	

NAPIŠITE POGODBO O SODELOVANJU	
Čas: 90 minut	Udeleženci: deležniki, odločevalci, mladi
Cilji: Dogovoriti se o obsegu ukrepa. Postaviti temelje za skupno sodelovanje.	Opis dejavnosti: Predlagajte, da vsi prisotni akterji pripravijo okvir za sodelovanje. To je načelen dogovor o načinu izvajanja dejavnosti: kakšen bo obseg dejavnosti, koliko ljudi bo vključenih, kakšne bodo posledice v smislu organizacije storitev itd. Ta dokument nima pravne veljave, vendar omogoča, da se kolektivno dogovorimo o podlagi za sodelovanje. Med izvajanjem ga je mogoče sproti prilagajati.
Pripomočki: zvezek in samolepilni lističi	
Koraki: <ol style="list-style-type: none"> Vsakdo na samolepilni listič zapiše elemente, ki so bistveni za dobro sodelovanje. Eden od moderatorjev (najbolje, če je to nevtralna tretja oseba, ki je spremljala proces, na primer raziskovalec) jih razvrsti in predlaga, da jih preberemo. Izberite elemente, ki bodo vključeni v sporazum o sodelovanju. Pripravite prvi skupni osnutek sporazuma. Moderator predlaga povzetek, ki ga morajo nato vsi potrditi. 	
Povratne informacije: V tej fazi je sodelovanje nevtralne tretje osebe bistvenega pomena, saj bo pomagalo decentralizirati nasprotovanja in najti rešitve, ki bodo ustrezale vsem.	

KORAK 5: Izvajanje, opazovanje in širitev

ŠEST KLOBUKOV RAZMIŠLJANJA	
Čas: 35 minut	Udeleženci: deležniki, odločevalci, mladi
Cilji: Ocenjevanje projekta s preučitvijo vseh vidikov. Razširitev naših vzorcev razmišljanja.	Opis dejavnosti: Raziskovanje aktivnosti z različnih zornih kotov.
Pripomočki: 1. velik plakat, 2. barvne kartice, ki simbolizirajo klobuke, 3. markerji različnih barv.	
Koraki: 1. Moderator povabi vsakega udeleženca, da na samolepilni listič napiše svojo idejo (stvari, ki jih je treba spremeniti ali ohraniti). 2. Moderator jih razvrsti na tablo, da jih lahko vsi vidijo. 3. Vsak udeleženec si izbere en klobuk, nato pa opravite skupno razpravo z različnimi profili klobukov o različnih idejah. 4. Delitev spoznanj: stvari, ki jih je treba spremeniti ali ohraniti.	
	
<ul style="list-style-type: none"> ● Beli klobuk: ta predstavlja nevtralnost. Oseba, ki ga nosi, zato ne sme izrekati nobenih sodb ali razlag. Preprosto objektivno predstavi dejstva. ● Rdeči klobuk: ta barva se nanaša na čustva; informacije, ki jih daje tisti, ki nosi ta klobuk, pa so čustva, občutki, intuicija itd. ● Črni klobuk: to je klobuk negativne kritike. Z drugimi besedami, nosilec klobuka opozarja na tveganja in nevarnosti, ki jih prinaša ideja. Povedano preprosto, predstavlja glas previdnosti. ● Rumeni klobuk: to je pravo nasprotje črnega klobuka. Nosilec tega klobuka daje pozitivno kritiko. Z drugimi besedami, je optimističen in vedno poda konstruktivno kritiko idej, ki jih predlagajo drugi člani skupine. Nosilci tega klobuka so popolni sanjači, ki se ne bodo ustavili pred ničemer. ● Zeleni klobuk: to je klobuk ustvarjalnosti, ki ustvarja vse nove ideje. Oseba, ki ga nosi, vedno predlaga alternativne rešitve za že predlagano idejo. Generira nove ideje in jih predlaga. ● Modri klobuk: ker povsod potrebujemo tudi organizatorja, je nosilec modrega klobuka tisti, ki je odgovoren za delo. To je tisti, ki vodi sestanek in skrbi, da vse poteka nemoteno. Prav tako je moderator in vodja skupine.⁸ 	

⁸ <https://byrigi.wordpress.com/2016/02/11/six-thinking-hats-by-edward-de-bono/>

ZBIRNO POROČILO

Čas: 35 minut	Udeleženci: deležniki, odločevalci, mladi
Cilji: Priprava pregleda korakov akcijskega načrta, doseženih rezultatov in dogovorov za prihodnost.	Opis dejavnosti: Pripravite poročila o dejavnostih, ki jih izvajajo odgovorne osebe, ki so prevzele določene vloge, in preverite ali določite nadaljnje dejavnosti.
Koraki: <ol style="list-style-type: none"> 1. Uvodna dejavnost za povezovanje: z boki rišemo številke do 10. 2. Pogledamo, katere cilje smo si zastavili in katere dejavnosti smo določili; vsak udeleženec poroča o tem, kaj je naredil, s kakšnimi ovirami se je soočil in kakšni so bili rezultati. 3. Na podlagi povedanega se oblikujejo dejavnosti, ki jih je treba še opraviti in razdelijo vloge. 	
Povratne informacije: V krogu vsak pove, kako je izvedba dejavnosti vplivala nanj, katere so bile pozitivne stvari, kaj bi spremenil in kako mu lahko ta primer sodelovanja pomaga pri njegovem delu.	

AKCIJSKI NAČRT ZA OBJAVO REZULTATOV

Čas: 60 minut	Udeleženci: strokovnjaki, deležniki, odločevalci, mladi
Cilji: Obveščanje o rezultatih. Dokazati, da so spremembe mogoče. Trajnostne spremembe pri oblikovanju mladinske politike.	Opis dejavnosti: To je delavnica, ki je namenjena strokovnjakom in na kateri lahko sodelujejo deležniki, odločevalci in mladi. Pomagala bo opredeliti elemente, ki jih je mogoče ponoviti v drugih okoljih. Cilj je pokazati, da so spremembe možne in da se lahko predpisi razvijajo tako, da ustrezajo potrebam mladih.
Pripomočki: karton, zvezek	
Koraki: <ol style="list-style-type: none"> 1. Delavnico začnite z igro za spoznavanje, da ustvarite odlične pogoje za delo. 2. Prvi krog vprašanj: <ul style="list-style-type: none"> - Kako lahko na podlagi predhodnih ocen uporabimo ukrep, ali ga je smiselno posplošiti ali ne (kako trajnostno preoblikovati storitve ali pravice)? - Kdo so odločevalci, ki morajo ukrepati na tem področju? - Kakšen akcijski načrt je treba pripraviti? 3. Drugi krog: <ul style="list-style-type: none"> - Koga bi lahko zanimali rezultati izvajanja? - Kaj je treba storiti, da bo sporočilo, ki ga želimo predati, razumljeno (glejte orodje Oblikovanje strategije aktivacije deležnikov in odločevalcev)? 	